Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК - РІК XIV, Нр 2-3 (65-66) МАРЕЦ - ЧЕРВЕЦ * 2002 КРЕНИЦЯ - ЛІГНИЦЯ

II Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры
Крениця '2002 (25-26 мая) пред нами. Щыро витаме!

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню історні, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надії прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба Твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом і шанувати тя будут Люде

Чытай *Бесіду* Внуку і Діду!

Сучасні молоде поколіня іздит на захід уж не лем на заробок, але в цілях едукацийных, вчыт ся языків, студиює. І хвала за тото, бо в будучій Европі нихто сьвідомі не хце „сідити" в задніх рядах, а попри тім забыват ся о найважнійшым – о рідній культурі, языку. Штораз планьше послугує ся лемківскым на штоден, же о слові писаным не спомну!

Анна Рыдзанич, *Робме своє! – Річ о языках*, стор. 12-13

(...)...кєд чую ся Лемком – то-м Лемко: вчу ся по свому ґадати, писати, співати, любити і жыти. І не звертам увагы на ниякых дурбаків, што бы мі хтіли вмовити, же неє мене, бо неє мойого народа. Покля істнію – істніє тіж мій нарід, хоцбым ся лишыл з него сам єден.

Павел Коробчак, *Коли не было Поляків?*, стор. 16

(...) Дакотры, на жаль, уж ся спольонізували, але неє іх тілко, на кілко рахували власти, котры орґанізували Акцию „Вісла". Жебы она не повела ся николи – залежыт уж од нас самых.

Покля будеме памятати де наше коріня, якій наш язык, культура і віра – так долго Акция „Вісла" не сполнит свойой ціли!

Андрий Копча, *55 років тому...*, стор. 22

(...) Такого підлого і брудного діяня, в тым і зо стороны колеґів я николи ся не сподівал. Тото вшытко до гнес стоіт мі в очах, тай розважам – чого приготовлено тоту комедию, якой в жытю споневіряных Лемків хыбаль николи не было.

***Інтервью з Теодором Ґочом*, стор. 23-25**

Дідо стоял остопілий як бы заморочений. Як-же то? До Ісуса Христа стрыляти? Причастийом?

На саму думку страх го обышол і зимна роса на чело му вышла.

— Та то так? То душу треба бісови продати? О ні! То юж волю дальше істи кромпелі з капустом.

Ярослав Горощак, *Стрыльці (з няньовых оповідань)*, стор. 26-27

Nie mogę (...) zrozumieć racji części Łemków – reprezentowanych przez Zjednoczenie Łemków – którzy utożsamiają się w łączności z Ukraińcami, skoro nasi rodzice jak też bliscy nigdy nimi nie chcieli być.

Paweł Hudak, *Wołanie* (listy), стор. 31

На передній стороні окладинкы – *Над Попрадом*, фото: **Петро Басалыґа**

На задній стороні окладинкы – *Церков Святых Космы і Даміана в Віковій*, фото: **Семан Барна**

АКТУАЛЬНЕ ❖ ТЕПЛЕ ❖ ГОРЯЧЕ ❖ АКТУАЛЬНЕ ❖ ТЕПЛЕ ❖ ГОРЯЧЕ ❖ АКТУАЛЬНЕ

Новины – не новины, не лем з Лемковины

♦ 12 січня в пряшівскым „Чорным Орлі" осмий уж раз одбыл ся, на пращаня нашого старого рока, Русиньскій Баль, на якым стрітила ся ціла русиньска богема Пряшівщыны. Як все – бальови товаришыла барз богата артистична оправа.

♦ 12 січня в Марияцкым костелі в Злоториі проходили II Еврореґіональны Презентациі Коляд. На перегляді выступил Хор Стоваришыня Лемків, ведений через Дария Кобанього.

♦ 13 січня в горлицкым „Акрополю" незалежна група молодежы обох конфесий під проводом Анны Дубец і Анны Чергоняк орґанізувала новорічну забаву. Грала, барз популярна на Лемковині, оркестра Андрий Клинківскій & Спілка.

♦ 19 січня балювали спишскы Русины в Старій Любовни, де на коротко перед тым заложено Окружний (Окресний) Одділ Русиньской Оброды. Святочній стрічы товаришыл богатий артистычний проґрам.

♦ 20 січня в сали православной плебаніі в Креници мала місце премєра різдвяной штукы Дж. Менотті „Амаль". Выступ защытили свойом приявністю директоры ґімназиі і основной школы (Нр 2), де креницкы Лемчата вчат ся рідного языка.

♦ 27 січня в костелі Анджея Боболі в Ґорлицях проходила екуменічна стріча. З колядами выступили м.ін. сьпівоча група грекокатолицкой парафіі в Ґорлицях, православний церковний хор з Крениці та ансамбль „Серенча".

Марко Ґай серед красных Русинок.

♦ 28 січня Спілка Русиньской Молодежы Словеньска в Пряшові, котрій проводит енерґічний Марко Ґай, враз з інчыма двома містецкыма орґанізациями урядила вечер русиньской кухні.

♦ 2 лютого, як каждого рока в різдвянім часі, в горлицкій Рускій Бурсі орґанізувано перегляд колядників. На тот раз самых колядників было невельо. Представлено зато (креницка група школярів) тематычну інсценізацию „Амаль" (чытай на стор. 14-15).

Колядникы на бурсяній сцені.

♦ 6 лютого в Меджелабірцях одбыл ся святочний запис діти до обох місцевых основных шкіл, де уж шестий рік ведена є наука русиньского языка. З принагідным словом выступила др Анна Плішкова.

♦ 19 лютого торжественно отворено новы просторы Інституту Народовостьовых Студий і Чуджых Языків Пряшівского Університету, при якым містит ся Одділ Русиньского Языка і Культуры. Інститут покликано перед кілкома роками з ініциятивы Русиньской Оброды.

♦ 1 марця в Ґалереі Малопольского Бюра Артистичных Выстав в Креници одбыло ся святкуваня 30-літя творчой працы Петра Мурянкы, получене з вручыньом Нагороды Старосты Новосандецкого. (Чытай – стор. 18)

♦ 6 марця в Бардийові одбыло ся засіданя орґанізацийного комітету святкувань припадаючой на 2003 рік 100. річниці народжыня выдатного америцкого писателя русиньского походжыня Томаса Белля (Белейчака); його отец вродил ся в Нижнім Тварожцю к/Бардийова.

♦ 14 марця в Ґорлицях (Руска Бурса) наша суспільніст стрітила ся з заступцьом речника громадяньскых справ. Стрічу координувал Ведучий Стоваришыня „Руска Бурса" Богдан Ґамбаль. Бесідувано о звороті нашого майна. Другу того дня стрічу проведено в Устю Рускым.

♦ 15-17 марця в Готели „Громада" і Музычній Академіі ім. Ф. Шопена в Варшаві Фундация Спомаганя Лемківской Культуры „Рутеніка", стараньом передовшыткым єй Ведучого др Михала Сандовича, орґанізувала Варшавскы Дни Лемківскы (дакус шырше чытай на стороні 17).

♦ 27 марця в Ужгороді одкрыто Памятник Томы Масарика – бывшого президента Чехословациі. Торжество мало міцно політычний вызвук, што проявило ся м. ін. в слові Старосты Ужгорода, якій час приналежности Підкарпатской Руси до Чехословациі назвал часом єй розквиту.

♦ 6 квітня во Львові святкувала своє 10-літя „Фундація Дослідження Лемківщини". В проґрамі імпрезы были доповіди, привитаня, поздоровліня і концерт лемківской пісні. В святі взял участ Ведучий СЛ Андрий Копча.

Заложытелі ФДЛ: Я. Швягла, І. Красовскій, П. Когут і Д. Солинко.

♦ 10 квітня, на засіданю Русиньской Оброды, представитель SRo (Словацкого Розгласу, значыт – Словацкого Радия) Войтєх Бачо поінформувал о факті покликаня незалежной русиньской редакциі СРо (по 12-ох роках старань Русинів).

♦ 20 квітня в Лігници засідал ГЗ СЛ. Головном темом стрічы были фінальны приготовліня до II Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры в Креници і недалекій повселюдний спис.

18.11.2001 odbyły się w Gorzowie IX Spotkania z Kulturą Łemkowską, w tym samym czasie Związek Ukraińców i Zjednoczenie Łemków zorganizowało konkurencyjnie I Dni Kultury Łemkowskiej

Rusin, Ukrainiec, Łemko

Liturgią w kaplicy greckokatolickiej i otwarciem w Zielonej Górze siedziby Lubuskiego Oddziału Związku Ukraińców w Polsce zakończyły się w niedzielę Dni Kultury Łemkowskiej.

Przewodnicząca Oddziału Lubuskiego Związku Ukraińców w Polsce, **Stefania Jawornicka:** - Chcieliśmy pokazać małą ojczyznę społeczeństwa, które przymusowo wysiedlone 53 lata temu żyje tu i kontynuuje swoją tradycję.

Służyło temu m.in otwarcie wystawy fotografii artystycznej **Szymona Barana** pt. „Magiczny świat Łemkowszczyzny".

- Wyjechałem na wozie drabiniastym, żegnany przez krowy - wspomina Sz. Baran z Warszawy. - Takie to były powojenne czasy. Ale moja dusza tam została. Ciało co roku wraca w rodzinne strony ze sprzętem fotograficznym. (...)

Do małej ojczyzny, do Bielonki w powiecie gorlickim, powrócił 12 lat temu urodzony w powiecie strzelecko-drezdeńskim **Stefan Hlodyk**, pełniący dziś funkcję przewodniczącego Zjednoczenia Łemków w Polsce.

- Z domu zapamiętałem nie słowo Łemko, Ukrainiec a słowo Rusin. Ale historyczny Rusin jest współczesnym Ukraińcem - tłumaczy S. Hlodyk. - Słowo Łemko wykreowały media, pojawiało się w różnych publikacjach i tak już zostało. (...) **(kali, *Gazeta Lubuska*, 19.11.2001)**

I niech tak zostanie. Ja tego komentował nie będę, włącznie z „Baranem", „Bielonką" i „Hłodykiem" (a tak narzekałem na *Krakowską* !). Zapraszam natomiast na stronę .... - co o samej treści sądzą inni.

Wigilia 6 stycznia

- Zwyczaje i obyczaje w łemkowskich wioskach były niemalże takie same - mówi Władysław Graban, łemkowski poeta i działacz społeczny. - Opowiadał mi o nich Maksymilian Myrna, Łemko z Łosia krynickiego.

- Okres przedświąteczny związany był z przygotowaniami do Bożego Narodzenia - dodaje Władysław Graban. - Regułą był ostry post, rozpoczynał się on 15 listopada, kończył 24 grudnia, według kalendarza juliańskiego. (...) Zwany był Fyłypiłką. Rożnica pomiędzy kalendarzami wynosiła 13 dni. Nie spożywano wówczas tłuszczów zwierzecych i mięsnych. Używano tylko tłuszczów roślinnych. Masło i sery wiele tygodni naprzód odkładano i przechowywano w spichrzu zwanym sypanec. W czasie postu jedną z potraw była bryndzowa woda. Bryndzę gaździna rozrabiała we wrzącej wodzie i dodawała ziemniaków.

- W dzień wigilii nie jedzono nic - dodaje Władysław Graban. - Do domu choinek nie wnoszono, do okresu przedwojennego. Połaznyka - jodełkę stawiano na kupie obornika. Po nakarmieniu zwierząt chlebem z czosnkiem gazda wchodził do izby z zapaloną lampą i naręczem słomy. Głośno mówił - Chrystos Rażdajetsja! Odpowiadano - Sławyte Jeho. Następnie cała rodzina myła się w pobliskim strumyku, by wejść w Nowy Rok w zdrowiu. Po odmówieniu Otcze nasz spożywano wieczerzę. (...) Pierwszą potrawą był chleb z solą i czosnkiem. Następnymi grzyby, kieseły-cia, barszcz, pierogi, ziemniaki z kapustą, groch, fasola, bób, gotowane karpiele, kompot z suszonych owoców i śledź. Tak do dwunastu potraw. Później panny wróżyły, która pierwsza wyjdzie za mąż, śpiewano kolędy. (...) **(rob, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 5-6 stycznia 2002 r.)**

Nauczanie języka łemkowskiego

- Sukcesem Łemków jest to, że ich język po dziesięcioleciach przerwy jest oficjalnie nauczany, na wszystkich poziomach kształcenia - mówi Helena Duć-Fajfer, nauczycielka akademicka, działaczka społeczna, poetka. (...)

Tak, jak każde szkolnictwo zmierza ono do stworzenia poczucia związku z kultura swego narodu poprzez pokazywanie historycznego rozwoju tej kultury, znanych postaci.

- Tu nie chodzi tylko o zwykłe uczenie języka - dodaje Helena Duć-Fajfer. Chodzi o nauczanie świadomego bycia w tej kulturze i umiejętności jej współtworzenia. Młodzi Rusini doskonale znają kulturę polską. Natomiast jeśli nie uczęszczają na zajęcia z języka i kultury łemkowskiej to jej nie znają. (...) Ci, którzy uważają się za Ukraińców sądzą, że Łemkowie powinni uczyć się języka ukraińskiego i zaprzeczają możliwości nauki języka łemkowskiego. Oni traktują to jako zagrożenie i przeciwdziałają temu. Jeśli Ukraińcy traktują Łemków jako swoją gałązkę i jeśli popierają rozwój naszej kultury to powinni się cieszyć, że ta gałązka się rozwija. A oni traktują to jako działalność antyukraińską. Nie rozumiem tego.(...) **(rob, *Gazeta Krakowska /Nowosądecka*, 27 grudnia 2001 r.)**

Ekumeniczne kolędowanie

W świątyni pw. św. Andrzeja Boboli na osiedlu Magdalena w Gorlicach, już po raz trzeci spotkali się wierni kościołów: rzymskokatolickiego, katolickiego obrządku wschodniego i prawosławnego, na wspólnym ekumenicznym kolędowaniu. (...)

W spotkaniu uczestniczyli: ks. Roman Dubiec i ks. Bazyli Tomczyk - kapłani wyznania prawosławnego z Gorlic i Krynicy, ks. Piotr Hutko - proboszcz parafii grekokatolickiej oraz przedstawiciel Ordynariusza Diecezji Rzeszowskiej ks. dr Stanisław Kamiński.

Było wspólne kolędowanie jak też występy zespołów chóralnych: łemkowski Zespół folkowy Seremeca, Krynicko-gorlicki Chór łączony pod batutą Jarosława Trochanowskiego, męski chór przy kościele pw. św. Andrzeja Boboli oraz chór z Rzepiennika Strzyżewskiego. (...) **(bek, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 31 stycznia 2002 r.)**

I - proszę! Niby ta nasza struktura cerkiewna na rdzennej Łemkowszczyźnie nie taka rozbudowana, a trudno się odnaleźć. Pracuję w tej branży i nie znam żadnego z wymienionych w artykule prawosławnych księży. Aż boję się - czy nie przyjdzie mi, za odgórnym działaniem, beknąć za taką mierną profesyjną orientację.

Wielkie kolędowanie

Śpiewy bożonarodzeniowe mają w Złotoryi swoją odległą tradycję. Blisko 500 lat temu siedmiu ocalałych z zarazy mieszczan śpiewało w wigilijną noc na Rynku. Od 1995 roku kolęduje się w naszym mieście również w styczniu.

W tym roku, 12 stycznia w kościele Mariackim, który zawsze chętnie przyjmuje pod swój dach śpiewacze zespoły, odbyły się drugie z kolei Euroregionalne Prezentacje Kolęd. Bożonarodzeniowe utwory prezentowali: Górniczy Chór Męski z Lubina, chór Koła Stowarzyszenia Łemków z Legnicy oraz złotoryjski chór nauczycielski „Bacałarus". Zwieńczeniem chóralnego śpiewania było wspólne wykonanie przez wszystkie zespoły kolędy „Jasna Panna" pod dyr. Franiszka Koscha. (...)

Chór Koła Stowarzyszenia Łemków z Legnicy. Zespół istnieje od dwóch lat. Potrzeba zaistnienia chóru parafialnego podyktowana była wymogami liturgii prawosławnej, którą trudno sobie wyobrazić bez śpiewu chóralnego, odpowiadającego na modlitewne prośby prezbitera. Chór aktywnie uczestniczy we wszystkich nabożeństwach i świętach parafialnych. Śpiewa utwory cerkiewne kompozytorów rosyjskich i ukraińskich, korzysta z melodii liturgicznych regionu Łemkowszczyzny. Dyrygentem chóru jest Dariusz Kobani. **(G. Staronka, *Gazeta Złotoryjska*, Nr 3 /263)**

Czy potrzeba zaistnienia chóru parafialnego zaistniała przed dwoma laty? Jakoś nie wszystko tu rozumiem. Ale dobrze, że kolędujecie. Jak powiada korespondent – również w styczniu.

Etnograf, ekonomista i mistrz rzemiosła

Paweł Stefanowski jest jedną z kilku osób, które otrzymały wyróżnienie „Most starosty". Znawca kultury łemkowskiej upowszechnia ją z powodzeniem w Polsce i poza jej granicami.

Jest poetą, publicystą, etnografem i ekonomistą. Działa społecznie. Stoi na stanowisku, że Rusini są autochtonami w Karpatach i należy im się wieczyste, niezbywalne prawo do ojcowizny oraz kultury i gospodarki w Karpatach i na Podkarpaciu.

Paweł Stefanowski poświęcił niemal całe swoje życie na walkę o dobro Łemków i ich rodzinnego domu - Łemkowyny. (...)

Od 1964 roku posiada własne Muzeum Łemkowskie w Bielance. Od dwóch lat jest w trakcie tworzenia Muzeum Rzemiosła Łemkowskiego w zabytkowej drewnianej szkole w Bielance. **(olsz, *Gazeta Krakowska / Nowosadecka*, 21 stycznia 2002 r.)**

Łemkowskie jasełka w stolicy

W latach przeszłych Nowica, łemkowska wioska u podnóża Magury Małastowskiej, była ośrodkiem rzemiosła galanterii drewnianej. Łemkowie słynęli z wyrobów łyżek, wałków do ciasta i z wyrobu gontów. To były dodatkowe zajęcia. Po akcji „Wisła" Nowica stała się wioską opuszczoną, wyludnioną, wytworem natury porzuconym w górach, lasach.

Tą enklawą z rozwalającymi się chyżami, oazą ciszy i spokoju zaczęli interesować się przybysze z hałaśliwych aglomeracji Warszawy, Łodzi, Krakowa, Śląska. Ziemię za bezcen można było kupić. Dojeżdżali samochodami terenowymi, aż rozjeździli tę krainę, przybliżyli światu. Teraz trzy drogi ze znośną nawierzchnią prowadzą do Nowicy. Asfaltowa gładź od Odernego i Bielanki i żwirowa utwardzona od Przełęczy Małastowskiej przez Przysłup.

Wieś nieduża, z dwustu mieszkańcami, ok. 30 dzieci dowożonych do szkoły podstawowej i gimnazjum w Uściu Gorlickim, wyjeżdżające do szkół średnich w Gorlicach. (...)

W Nowicy były problemy ze szkołą. Walący się budynek, dzieci coraz mniej, szkoła miała być zlikwidowana. Została utrzymana, aktualnie najmniejsza szkoła podstawowa w Polsce – cztery dziewczynki, w „zerówce" Julka Kołak (l. 5) i Karolinka Łodoś (l. 6), klasie pierwszej 7-latki Idalia Kołak i Monika Wacek. – *Jest to Niepubliczna Szkoła Podstawowa* – mówi Maria Wacek, nauczycielka.

– *Szkoła istnieje od 10 września 2001 r. dzięki zaangażowaniu rodziców i członków Stowarzyszenia Przyjaciół Nowicy, którego prezesem jest Aleksandra Padzik-Linke. Własnymi siłami, przy pomocy życzliwych ludzi z Gorlic, został wyremontowany budynek, dzieci uczą się w jednej sali, lecz obiekt wymaga kapitalnego remontu, wymaga doprowadzenia wody i urządzenia sanitariatów. (...)*

W styczniu dzieci z Nowicy pojechały na zaproszenie do Warszawy, w dwóch kościołach pokazały łemkowskie jasełka, zwyczaje ze wspólnych korzeni kultury chrześcijańskiej. (...) **(e, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 19 lutego 2002 r.)**

I oto mamy w bezpośrednim sąsiedztwie dwie najmniejsze szkoły w Polsce (o tej pierwszej najmniejszej, w Kunkowej, pisało się częściej, również u nas), obydwie na Łemkowszczyźnie... A niegdyś tak tu było ludnie! W samej tylko Nowicy 830 dusz (wg. *Szematyzmu* z 1936 r.)... O, mój ty poetycki wytworze natury porzucony w górach, lasach!...

Wszystkim, którzy chcieliby pomóc Niepublicznej Szkole Podstawowej w Nowicy, podajemy numer telefonu: 35-16-470 i konta: BPH o/Gorlice 10601510-320000640759

Poszło o kobietę

Przemysław Saracen jest ćwierć krwi Ukraińcem. Jego babka była Ukrainką. Nigdy jej nie pytał o akcję „Wisła". Dopiero trzy lata temu zaczął studiować dzieje Ukrainy i przymusowych przesiedleń.

Jest szansa, że spełni się marzenie 27-letniego lubinianina o produkcji filmu o akcji „Wisła". Po rocznej walce o jakiekolwiek zainteresowanie projektem w świecie filmu, pomysł podchwycił tylko dyrektor legnickiego teatru.

27-letni **Przemysław Saracen** pokazuje teczkę z listami do różnych znakomitości w tym do reżysera **Jerzego Hoffmana**, krytyka filmowego **Zygmunta Kałużyńskiego**, aktorów – **Michała Żebrowskiego** i **Bogusława Lindy**, nawet posła **Piotra Gadzinowskiego** i central produkcyjnych.

- Kałużyński odpisał, że scenariusz „ma wyraz". To chyba dobra recenzja – zastanawia się Przemysław Saracen. (...)

„Cisna 47" – to tytuł filmu. Akcja rozgrywa się na Podkarpaciu, tuż po wojnie, we wsi polsko-ukraińsko-

żydowskiej. Dwaj przyjaciele, Polak i Ukrainiec, zabiegają o jedną dziewczynę. Polak trafił do UPA (Ukraińska Armia Wyzwoleńcza). Wieś przechodzi we władanie UPA.

Wiadomość o przesiedleniu na ziemie odzyskane spadła na mieszkańców Cisnej jak grom z jasnego nieba. I co było dalej?

- To opowieść o przebaczaniu i o tym, że trzeba ze sobą rozmawiać - mówi scenarzysta. - Chcę pokazać, że nienawiść nie ma barw narodowych. Zło jest złem – dodaje górnolotnie.

Gdyby projekt został zrealizowany, byłby to precedens i to na dodatek w 55. rocznicę akcji „Wisła".

Prezydent Aleksander Kwaśniewski zapowiedział, że przyjdzie mu niedługo przepraszać Ukraińców za akcję „Wisła" i jednocześnie oczekiwać przeprosin.

- Żeby kogoś przepraszać, to trzeba wiedzieć za co. A ludzie już nie znają tej historii. Chciałbym ją przypomnieć – mówi Saracen. **(Marlena Mokrzanowska, *Gazeta Wrocławska*, 4 marca 2002 r.)**

Czy tu komentarz byłby na miejscu? Wydaje mi się, że szkoda miejsca. I tak nikogo nie przekonam, że film (dla humanitarnego świata) o akcji „Wisła" nie w Cisnej należałoby kręcić. Zresztą, czy Hoffman dałby się wrobić po raz drugi?

Mistrz łemkowskiej literatury

W siedzibie Małopolskiego Biura Wystaw Artystycznych miał miejsce jubileusz 30-lecia pracy twórczej rusińskiego poety Piotra Trochanowskiego. (...)

Spotkanie rozpoczęła Maria Sosin, dyrektor PiMBP w Starym Sączu, witając zebranych. Następnie zabrał głos prof. Zbigniew Siatkowski. (...)

Po części artystycznej starosta powiatu nowosądeckiego Jan Golonka wręczył poecie nagrodę powiatu. Okolicznościowy grawer otrzymał od burmistrza Jana Golby, który zapowiedział specjalne wyróżnienie Trochanowskiego podczas majowego, łemkowskiego biennale w Krynicy. W podobnym duchu wypowiadał się przewodniczący Stowarzyszenia Łemków Andrzej Kopcza. (...).Życzenia składał Bogdan Gambal, przewodniczący Stowarzyszenia Ruska Bursa w Gorlicach. Na zakończenie uroczystości Barbara Krężołek-Paluchowa, Wanda Łomnicka-Dulak i Danuta Sułkowska zaprezentowały program poetycki. Do laudacji przyłączyli się Wacław Kawiorski, Antoni Kroh, Barbara Pawlikowa, środowiska twórcze Krynicy, przedstawiciele parafii prawosławnej św. Włodzimierza, koledzy.

Jubileuszowi towarzyszyła wystawa publikacji Trochanowskiego. Był to wybór druków z liczącej ponad 500 pozycji bibliografii, opublikowanej w ponad siedemdziesięciu czasopismach, antologiach, książkach. (...) **(rob, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 4 marca 2002 r.)**

Wielkie święto w małej wiosce

Dla 24 dzieci z Rozdziela, małej wioski w gminie Lipinki, został oddany we wtorek do użytku obiekt o wartości ok. 1,2 mln zł. Jest to funkcjonalny budynek z licznymi salami lekcyjnymi, z zapleczem kuchennym, socjalnym, szatniami, z nowoczesnymi urządzeniami sanitarnymi, z salą gimnastyczną o wymiarach 9 m x 18 m.

(...)

Rozdziele, wioska ponoć z XIV w., z tradycjami od XVI wieku, to wieś łemkowska. Wzorcowy przykład umiejętności życia w zgodzie mieszkańców różnych wyznań. Uroczystości otwarcia szkoły poprzedziła ekumeniczna msza św. prowadzona przez głównego celebranta – ks. proboszcza Wacława Śliwę z Lipinek, księży wyznania grekokatolickiego – Piotra Hutkę, wyznania prawosławnego – Romana Dubeca. Po mszy św. księża wspólnie poświęcili obiekt szkolny. Dzieci wręczały kwiaty zaproszonym gościom, dla nich i dla mieszkańców niemalże całej wioski recytowały i śpiewały po polsku i łemkowsku, tańczyły poloneza Ogińskiego z wypadem Małysza. To było wielkie święto małej wioski, liczącej zaledwie 261 mieszkańców. (...)

Anna Juruś od siedmiu lat jest dyrektorką Szkoły w Rozdzielu. Bardzo przeżywała ten uroczysty dzień, jak i jej koleżanki Renata Sajchta, Anna Więcek, nauczycielka języka łemkowskiego Maria Szawluk. (...) **(Stanisław Elmer, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 11 kwietnia 2002 r.)**

Stanisława Elmera – poetę – znam od kilkudziesięciu lat. I cenię. Nie znaczy to, że – tak poczynając – mam jakieś „ale" do jego publicystyki. Absolutnie nie! Tu też go cenię. Za polot, a przede wszystkim za rzetelność. Bo o to w publicystyce chodzi. Nie przekręca imion, nazwisk, nie wplątuje się w tematy, na które go nie stać. Jednym słowem – nie chałturzy, nie ignoruje. Ale!... Nie rozumiem Go w pierwszym zdaniu drugiego akapitu. Czy czerpiąc z Trajdosów nie można pozostać – Elmerem?

Trzy przejścia graniczne

(...) Największe lokalne przejście piesze byłoby na trasie Blechnarka – Stebnicka Huta.

W przyszłości, może tej niedalekiej, nawet przejście samochodowe. - Słowacy - (...) robią odcinek drogi do granicy. My chcemy położyć asfalt na 1300 metrowym odcinku drogi przez Blechnarkę i wykonać 400 metrów całkowicie nowej drogi, bo nie ma jej do przejścia.

Przed przejściem granicznym (...), byłby plac dla samochodów, mała gastronomia z urządzeniami sanitarnymi i turystycznymi. To pierwsze zamierzenia. Oczywiście, na razie przejścia turystyczne piesze i rowerowe.

O podobnym standardzie, tylko znacznie uboższym w małą architekturę i infrastrukturę, byłyby dwa przejścia wyłącznie piesze w miejscowościach Regetów – Regetovka i Wysowa – Cigelka. Wydaje się, że w porze letniej, w okresie wakacyjnym będziemy mieć informacje od turystów, pasjonatów Beskidu Niskiego po słowackiej i polskiej stronie, jak to na granicy ładnie. **(e, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 11 kwietnia 2002 r.)**

Miss w szkole

Jedenaście kandydatek stanęło w mszańskim Zespole Szkół Ogrodniczych do wyborów Miss Szkoły.

Ubiegały się o tytuł najpiękniejszej i udział w dalszych eliminacjach ogólnopolskiego konkursu Polska Dziewczyna. Miss Szkoły 2002 została Justyna Rusnak z Poręby Wielkiej i ona weźmie udział w wyborach Miss Ziemi Małopolskiej. (...) **(rm, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 17 kwietnia 2002 r.)**

Aaa!... (komentarze – P.T.)

„Gorący" temat – spis powszechny

Mniejszości się nas boją

Z ministrem spraw wewnętrznych i administracji Krzysztofem Janikiem

rozmawia Elżbieta Cichocka

Elżbieta Cichocka: W ubiegłym tygodniu spotkał się Pan z przedstawicielami mniejszości narodowych, by namawiać ich do przyznawania się do swojej przynależności etnicznej w czasie spisu powszechnego. Sądzi Pan, że bez takiej zachęty oni by tego nie robili?

Krzysztof Janik: Oni się nas po prostu boją. I rozumiem te niepokoje, które były głośno wyrażane podczas tego spotkania. Praktycznie co drugi głos w dyskusji był właśnie na ten temat. To dowodzi, że w oczach mniejszości my – Polacy – jesteśmy źle postrzegani. To też jest świadectwo naszej tolerancji. **(*„Gazeta Wyborcza"*, 8 marca 2002, str. 18)**

Czy my się „ich" boimy? A powinniśmy? – chciałoby się odpowiedzieć pytaniem na własne pytanie. Ale pytania takie (w odniesieniu do powyższej wypowiedzi) można postawić jedynie retorycznie. Raz, że Minister nie zastanawiał się, a stwierdził – „oni się nas po prostu boją". Po wtóre – do końca nie wiadomo, czy „co drugi głos" wśród zebranych mniejszości trafił (trafiał?) na Łemka właśnie.

Zadajmy zatem pierwsze pytanie pomijając tekst z wywiadu, uprzyzwoicając go przy tym nieco: Czy Łemkowie boją się Polaków?

A powinni? – że zabawię się w lekа. Są przecież wobec Polaków, nie ujmując niczego żadnej z mniejszości, czyści jak łza. Jedynym w historii „wyskokiem" jaki im (nam) się w latach 1918-20 przytrafił, była próba zjednoczenia się ze wszystkimi karpackimi Rusinami. Wprawdzie w ramach Czechosłowacji, czyli pozornie na niekorzyść odradzającej się Polski, ale przede wszystkim z tego względu, że tam – na Rusi Podkarpackiej (jaka podówczas do Czechosłowacji należała) i na Preszowszczyźnie Rusinów – było 80%. Zostali zresztą za swoje pragnienia „uniewinnieni" przez prawowity sąd II Rzeczypospolitej, który za dobrą monetę (również w odniesieniu do pragnień innych) wziął prynсypia Woodrowa Wilsona.

Podczas II wojny światowej, za wyjątkiem walk z okupantem, jak również po wojnie nie brali Łemkowie udziału w żadnych militarnych czy cywilnych działaniach skierowanych przeciwko Polakom.

W 1947 roku zostali jednak „zaszeregowani" do określonych szeregów i objęci zbiorową „odpowiedzialnością" podczas akcji „Wisła". Do dzisiaj III Rzeczpospolita nie dostrzegła w konkretnym wymiarze tej pomyłki.

Czy wobec powyższego Łemkowie mogą bać się Polaków?

Nie bałem się nigdy nazywać Łemkiem. Nie będę się również bał takim zapisać podczas zbliżającego się spisu powszechnego.

Kto ty jesteś?

Pytanie o narodowość, jakie po raz pierwszy postawią rachmistrze spisowi, nagle okazało się bardziej uwierające niż spisywanie majątku osobistego. (...)

A czy opłaca się być Łemkiem? – *Nie ukrywam swego pochodzenia. Jesteśmy odrębnym narodem, choć nie posiadamy państwa, podobnie jak Romowie* – przekonuje Paweł Stefanowski z Bielanki, szef Rusińskiego Demokratycznego Kręgu Łemków w Polsce. Łemkowie akcentują swoją odrębność. – *W naszej świadomości nigdy nie funkcjonowało, że jesteśmy Ukraińcami czy Polakami. My Łemkowie. Rusini* – mówi Stefanowski. Po akcji Wisła, kiedy przesiedlono około 100 tys. Łemków władze tego nie akceptowały, przyznanie się do Łemkowszczyzny karano wydaleniem z pracy, z partii. Dopiero potem zaczęto dostrzegać odrębność. – *To media rozbudziły w nas poczucie wartości, pokazując Łemkowszczyznę. Moje dzieci z pewnością powiedzą, że są Łemkami. Bo jeśli spis pokaże, że Łemków nie ma, to państwo się ucieszy: przestanie istnieć problem łemkowskich lasów.* **(Jagienka Wilczak, *„Polityka"*, 20 kwietnia 2002, str. 30-32)**

Покажме же існуємe

(...) Минат 55 років од трагічного вигнаня нас, з нашой одвічной землі. Виселяли вшитких, в урядових документах записаних, як українці і хоцби зато не бійме ся записати, што ми лемки – етнічна група належиме до великого українского народу.(...)

Як подало „НОВЕ ЖИТТЯ" Нр 45-45/2001 українцями записалося 10.814 осіб, русинами 24.201. Разом вишло 35.015. Греко-католиками записано 205.190, православнима 45.445. Разом було 250.635 і то лем з двох країв (воєвідств), Пряшова і Кошиц. Разом по віри є понад 250 тисяч апо нації лем 35 тисяч вірних вхідного обряду.

В Словаччині николи в списі не записано так мало українців – русинів. Насуват ся питаня чом ся так стало? Одповід є дост проста, коли припомнеме, же русинів в Словаччині не виганяно з їх родинних місцевости, і нигде не розселяно. Они могли своє утримуватиі нихто їх насильно не асимілював. Лем сами добровільно піддалися словакізації. Она наступала мильовима кроками, по тим, як утворено „Русинску Оброду". Тот поділ їх знищив. **(Штефан Гладик і Петро Шафран, *Ватра*, квітень 2002 р.)**

Wszystko to prawda, smutna prawda. Mam tylko wyraźne zastrzeżenia do dwu ostatnich zdań. Sprytnie, Panowie – Hładyk i Szafran, sprytnie (pozwólcie, że nie będę zmieniał języka komentarzy). Sprytnie i... perfidnie. Przyczynę „postępującej milowymi krokami" słowakizacji Rusinów widzicie w utworzeniu Rusińskiej Obrody (Odrodzenia). A czemu nie podaliście wyników spisu powszechnego w Słowacji z 1991 roku, kiedy to Rusińska Obroda tyle co się urodziła i zastała przerażające rezultaty kilkudziesięcioletniej ukrainizacji?! – Co w konsekwencji doprowadziło do słowakizacji, bo Rusini woleli być Słowakami jak Ukraińcami. To właśnie dzięki działalności RO w ostatnim dziesięcioleciu wzrosła liczebność Rusinów i Ukraińców, razem wziętych, o 4 tysiące. To niewiele, ale wiemy – trudniej leczyć niż nabyć chorobę. I w tym przypadku nawet taka „mała rzecz a cieszy". Was smuci, bo – oddzielnie biorąc – w tymże dziesięcioleciu liczebność Rusinów wzrosła o 7 tysięcy, zaś Ukraińców-Rusinów spadła o 3 tysiące. I dlatego – żeby ratować ideową pozycję (również własną) wśród Łemków – uciekacie się do perfidii?... Życzę Wam, Panowie szczęśliwego rachowania. Obawiam się jednak, czy przy takim Waszym szacunku dla własnego Narodu możecie liczyć na jego wyrozumiałość (pt)

ПАВЕЛ СТЕФАНІВСКІЙ

Писати о Стефанівскым нелегко. І одраз ся оправдам – чом зачал єм так „з горы", самым назвиском. Гей, знаме в нашым народным кругу більше лиц о тым назвиску (в двох языковых версиях): Андрия Стефанівского – маляря, Штефана – Павлового сына, ціниме і шануєме інчых Стефановскых на антиподах нашой держави. Та кед в бесіді Лемка з Лемком прикличеме назвиско Стефанівскій – відомо же ходит о Павла. Бо Павел Стефанівскій є лем єден. Єден. В ріжных аспектах того барз вельозначыньового слова.

Павел Стефанівскій обходил недавно 70. річницю народжыня. І по тым вступі належало бы приступити до представліня жытьовой дорогы Ювіляря. Та ци то так легко (о чым єм уж надмінил) в малым часі перейти, бодай лем словом, Його дорогу? Дорогу, на яку зложыли ся стежкы, путикы, пути, дорогы, цисаркы, автострады... і зас – стежечкы, путикы... Перейти і в и д і т и. Спрібуйме.

Вродил ся Павел Стефанівскій 3 марця 1932 рока в Білянці. Выселений на західні земли, в 1952 р. кінчыт школу механізациі рильництва в Квидзині, пак – корыстаючы зо служыбы в войску, втуплят до офіцерской школы і в 1955-57 рр. служыт заводово. З фасцинациі? Бо хыбаль не з переконаня. А може з передуманой перекоры?... Так ци сяк, в 1956 році видиме го делеґатом на І Зызд УСКТ в Варшаві. В 57-ым бере участ в міністеріально-уескатівскым курсі інструкторів в Ядвісіні і зачынат працувати в ГП УСКТ в Зеленій Горі. То важний час в нашым выгнанчым бытю, важыт ся доля вертаня на Лемковину. Непокірны Лемкы діют барз міцно, молодий Павел Стефанівскій має в тым свою участ. В 59-ым вертат до рідной Білянкы і спілорґанізує в Горах народне жытя. Творит художні кружкы, ріжных жанрів – в Лосю, Высові, Команчы. З біляньскым ансамбльом пісні і танця іхат в 1961 р. до Свидника, ініциює народны фестівалі – в Лосю (1962) і Устю Руским (1963); ту остає открытий памятник лемківсым партизантам, а на свято зыжджают ся Лемкы і з выгнаня. Діє як секретар в Лемківскій Секциі, є членом редакцийной колеґії сторінкы „Лемківске Слово" (справа „Секциі" і часопису – то окрема епопея боів о лемківску культурову незалежніст). Не забыват і о власным жытю. В 1969 році заочні кінчыт філософічно-історичний факультет Вроцлавского Університету. Пасионує ся етноґрафійом, зберат памяткы материяльной культуры, закладат музей в Білянці, помагат створити музеї в Зындрановій і Бортнім. Орґанізує выставы іконописной штукы і народной творчости. Находит метрику Елифана Дровняка (Никыфора). Сам занимат ся выробами в дровні, ціненыма не лем в краю.

Творит писаным словом. Од молодости. В 1960 р. Лемко-Союз выдає драму П. Стефановского „Любов неволю ламле", в „Нашим Слові" як тыж в заграничных выданях являют ся його популярно-науковы дописы, репортажы, лише вершы, якы окремыма збірками выходят аж в „злеґуваных" часах („Лемківска ікона" /1985/, „Лем" /1991/).

В чысто „новых" уж часах актывні занял ся справом повороту лемківскых пісів. Створил Громадяньскій Круг Лемків „Господар" і Русиньскій Демократичний Круг Лемків „Господар". Бере участ в нашым суспільнокультурным бытю. Хоц...

Знам Пана Павла од 1964 рока, вельо Му завдячую, але познати Го направду хыбаль уж не встиґну. Твердий як камін (в нас гварили: „твердий як тис")! Не даст ся в и д і т и – коли терпит (хоц знам, же і Йому тото не чудже), не даст ся в и д і т и Його радости, хоц веселий в товаристві – як мало хто – быти потрафит.

Але даст ся і треба жычыти Вам Пане Павле в Ювілейным Часі „Многых і благых літ". Што з правдивом щырістю чыню – **(Петро Мурянка).**

ПАВЕЛ СТЕФАНІВСКІЙ

ЦИ ПОМНЕШ, ЛЕМКУ

Ци помнеш, лемку,
як дзвонит церковний дзвін,
як вода в риці булькоче
шумом водоспаду,
як ся ти дерева кланяли
розказаньом вітру,
а ты єс слухав шепту природы,
єй сьпіву и плачу,
лісів шелесту далекого,
шуму пташыных крыл,
рыку оленя серед темной ночы,
што ледво-ледво тя доходив,
голосу сокыр лісорубів
и острых ритму пилиных зубів,

Памяташ, лемку,
напевно памяташ,
бо не забыли очы твої
кшталту и красы рідной землі,
бо не забыли твої очы
діда, як орав на убочы,
пастуха з меріндьом при боці,
як гнав худобу на гору пасти,
або як пас єй в потоці,
дівчыну, што в сонечний ден
брала на горбку дрібний ден,
як боса рику преходила
и, жебы кабат не змочыти,
руком го в гору підносила,
як твоя дівка, твоя жена,
з кудельом ишли до сусіда,
як ім фурчали веретена
при сьвітлі лямп до пізной ночы.
Парібкы вырабляли збыткы,
дівчатам заглядали в очы.
Можес и сам пряв з дівчыном,
котра звільжала свойом слином
ниточку туж-туж при кудели?
Можес обірвав там за збыткы
од дівчат, што на дритах плели?

Я до днес чую
сьпів дівчат и хлопців
про жытя лемків,
про іх долю
и прошу, брате,
мою не одмітуй волю.
Скінчиме тым сьпівом розмову:
Не забывайме, лемкы, Лемковины,
най єй шанують нашы сыны.

В Білянці, 1959

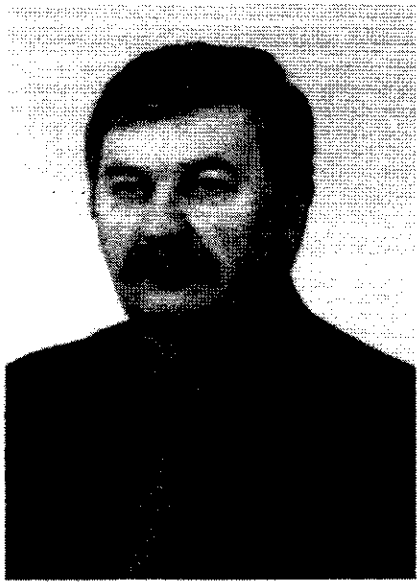

ПАВЕЛ СТАФИНЯК

Привыкли мы на тій страні стрічати знаных в історії і сучасности творців, поетів, писменників, діячів культуры. Они бо (так більшістю судиме) творили і творят основу нашого народного быту. Не достерігали мы люди о професиях ци покликаних меньше „популярных" серед Лемків, такых як хоцбы економія. І коли такє ставліня справы мало даякє оправданя в контексті історії, днес ничого уж не даст ся ефективні творити без спомаганя ся так званыма „стислыма" знанями.

Павел Стафиняк, долголітній Член Головного Заряду Стоваришыня Лемків такыма акуратні знанями служыт нашій орґанізації такой од початків єй істнуваня. Не достеречы Його великого вкладу в нашу лемківску сучасніст – до того при нагоді 50. річниці народжыня – не даст ся.

Вродил ся Павел Стафиняк 10 марця 1952 рока в Злотории, в родині Андрия і Штефанії, родом з Боґушы. Родиче, оселены в „майонтку", на терені де Лемків нашло ся невелью, барз тужыли як до традицийного способу жытя – на власным загоні, так і до жытя серед своіх люди. Долго глядали свого місця, аж нашли го 1964 рока в нашым селі Чмелю, в любіньскым повіті. Пишу – „нашым" не лем зато, же мы там мешкали, але і же было то селечко в половині замешкане през Лемків, а в цілости такой нима „ряджене". Ту, на вакациях (был єм уж далеко поза домом), стрічал єм Стафиняків, найчастійше же акуратні Павла, наймолодшого з шестьох братів Стафиняків (властиві єдного з двох наймолодшых, бо з Петром были близцями). Найчастійше, бо Павел ходил до брата Ярослава (провадил він товды лемківскій ансамбьль в Лісцю) вчыти ся грати на гармоні, значыт – акордеоні. Кєд в 68-ым брат пішол до Гір, Павел не престал зазерати до нашой хыжы. Не лем зато, же неодолга вернул єм ся домів я і покликали мы, враз з кількома інчыма молодыма „Клюб Під Єленьом". Ту Павел (а і інчы) грал на покореным уж дакус акордеоні а і, столітнім хыбаль пяніні. Сьпівали мы, чытали, часом з даяком шкляночком, часом на сухо. Але все зо серцьом.

Чом пишу о такых, виділо бы ся, дрібничках? Вшыткы з давного Клюбу тримают ся по лемківскы, то правда, але лем єден Павел – хоц скінчыл студиі (Економічна Академія во Вроцлаві, 1975 р.), хоц – завдякы великій, рідко стрічаній працовитости і докладности – авансувал на штораз выжшы службовы становиска, не забыл што то направду значыт „тримати ся по лемківскы".

Рік 1989 приносит великы зміны, ціны наберат передовшыткым праца. Хто єй ма – тот пан. І товды Павел Стафиняк переносит ся... до Гір, до Кренициі. „Наразі" сам, без родины, на дуже менче платне становиско. Через з гором піл рока (1990-91) возит на баґажнику „малюха" меблі, жебы іх... лишыти, а самому вернути до „згнилого" Любіна. Не повело ся з мешканьом. Спасувал. Наразі!

Приял становиско Скарбника нашого Стоваришыня і вюл його фінансы з мурянчом докладністю (не мылити зо мном!) добрых пару років, аж до часу коли высокє становиско в Любіньскій Міди (так „славній" днес) не позволило му на тото. Його резиґнация зо становиска не означала єднако дефінітивного зорваня служыти свойом помочом, особливі в найтруднійшых правно-фінансовых ситуациях. При функциі Скарбника Стоваришыня Лемків трудил ся Павел Стафиняк пару років як выдавец підручників, матеріалів до наукы лемківского языка. „Бесіды" (в приладку газеты – і кольпортера). З власной ініциятивы перевыдал, бодай в парудесятьох примірниках, вельо старых „білых круків". Ночами! Коштом власных справ.

При тім, звязаний од 1990 рока, не лем емоцийні, зо справом Руской Бурсы, по зареєстрованю однісного Стоваришыня „Руска Бурса" в Ґорлицях згодил ся взяти на себе (при тилїх обовязках) становиско Ведучого. В наступных каденциях не одмавлял ся оставати і на інчых функциях. Враз зо старанями о зворот реальности Руской Бурсы, своім компутеровым розумом, але і серцьом думал – як бы ся нашом Alma Mater найліпше опікувати, мати ю – як гварят – на оці. І зачал ся будувати... при самій Бурсі. Преплатил пляц двараз, поконал на пути найпідлійшы бюрократичны (і інчы!) перешкоды, але доньял свого.

Має в Ґорах свій Дім, так як все хтіл го Ту мати. Наразі більшістю порожній, та вірю – прийде час і ожывит го свойом коханом Родином, за котром так „ласкудні" тужыл підчас розлуки в спомненым креницкым періоді.

Жычыме Му того. Жычыме щыро сполніня ся всякых інчых жытьовых плянів. І вельох іщы округлых ювілеїв, серед традицийных нашых „Многых і благых літ!" **(ПеТро)**

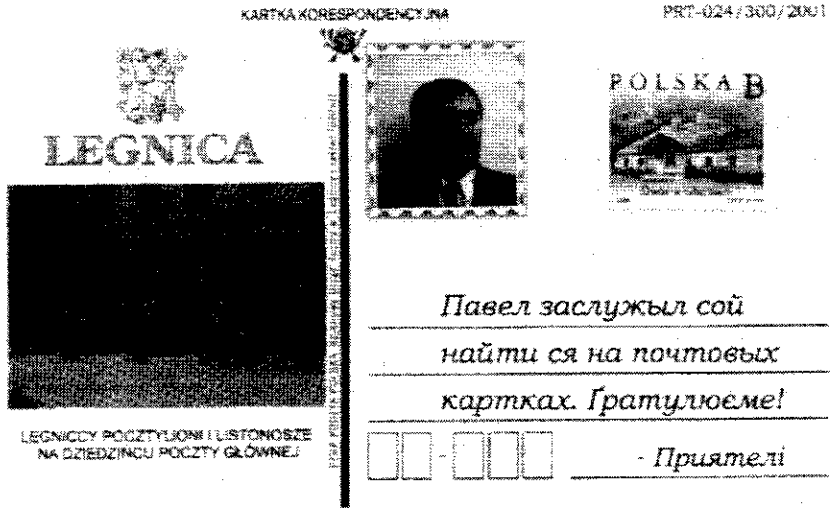

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Культ і іконографія Св. Димитрия Солуньского на Лемковині

(продолжыня – 2)

В X столітю, враз з зачисліньом Димитрия Солуньского до лику святых войовників, наступує барз выразна іконографічна одміна в його зображынях. Клясычна постать мученика в туніці і плащы заступлена остає представліньом озброєного младенця, з мечом або списом і щитом, а часто тыж з луком та сайдаком зо стрілами. Тота іконографічна схема, выникла правдоподібні в Константинополи як обовязуюча для представлінь выбытных святых войовників[20], реалізувана была в вельох вариянтах. Найчастійше Димитрий представляний є цілопостятьово в стоячій позиції з приведеныма выжше атрибутами войовника. Часто на зброю мае зашмарений плащ. Може тыж тримати в руці крест – знак приналежности до категорії мучеників. Знаны сут тыж його погрудны унятя з такыма атрибутами. Може тыж выступлювати в сідячій позиції. Подібні як інчы войовникы (особливі Юрій), Димитрий часто представляний є як озброєний кінний, часто з мотывом пробиваня списом царя Калояна[21]. Выступлят тыж Димитрий в товаристві інчых святых войовників. В маларскых програмах візантийскых церкви на стінах навы, при вході поміщано переважні ликы святых рыцарів. Знаны сут тыж вельопостатьовы іконы зо святым Димитрийом враз з Юрійом, Феодором ци Прокопом. Димитрий може тыж выступляти зо своіма прибічниками, Нестором і Люпійом.

В особливых припадках, тыж по X ст., святий бывает представляний в давным іконографічным тыпі, одітий до тунікы і плаща. Такы зображыня стрічат ся на златых і срібных хранительницях з X-XII ст. в формі саркофагу, презначеных до переховуваня святого мира[22]. В пошыреным ярусі Деісус высокых рускых іконостасів Св. Димитрий тыж бывает представляний в тым тыпі. Та сут то представліня скрай выняткові, введены з огляду на специфічну функцию предмету, якій декорують, ци з огляду на ціліст композиції, котрой сут частю. Од XI аже століття обовязуючым в маларстві стае ся тып Димитрия – войовника.

Сцены з жытя , мучеництва та чудес Св. Димитрия мают таку же долгу іконографічну традицию як і його зображыня. Взірец такого нарацийного циклю находил ся в солуньскій церкви святого. Та заховали ся з него лем фрагменты написів, котры дают барз ограничене выображыня о змісті поміщеных там сцен[23]. З захованых, найобшырнійший малярскій цикль находит ся в митрополичій церкви Св. Димитрия в Містрі (з кінця XIII ст.)[24] і в монастырскій церкви в Дечанах (сперед пол. XIV ст.)[25] та в патріаршій церкви Св. Димитрия в Печі (з 1 пол. XIV і з XVI-XVII ст.). Численны епізоды малювано в клеймах ікон, а іх число доходило до 24 (н.пр. ікона з поч. XVII ст. в Третяковскій Галерей в Москві). Сцены з легенды Димитрия представляно тыж в ілюмінациях манускриптів (н.пр. Псалтыр Феодора з 1066 р. в British Museum ци Часослов Димитрия Палеолога сперед половины XIV ст., Bodleian Library, Oxford). Бывают они тыж на метальовых ризах, в якых поміщано ікоиы ци на окремых іптенцийных плескатых сувенірах як тыж на стінках хранительниц. На циклі тоты переважні складают ся шлідуючы сцены: Димитрий як учытель, Димитрий покликаний пред цисаря Максиміана, Максиміан выдаючий розказ увязніня Димитрия, Димитрий во вязници, Димитрий забиваючий скорпіона, вінчаний через ангела, Димитрий благословлячий Нестора, Нестор борючий ся з Лийом, мученичество Нестора, Димитрий пробиваний списом на розказ Максиміана, похорон Димитрия і його чудеса (Оздоровліня префекта, Димитрий одпераючий Славян спред стін Солуня, Димитрий забиваючий царя Калояна, Димитрий при воздвиганю стін міста і інчы). В циклях барже розбудуваных, н.пр. в клеймах деякых рускых ікон, введены сут „апокрифічны" сцены, не маючы анальогій в найдавнійшых текстах легенды та описах чудес, а выникны як одзеркаліня льокалных літературных мотывів ци тыж на взір епізодів з жытя інчых святых.

Шувне число церкви на Лемковині будучых під покровом Св. Димитрия імлікувала істнуваня вельох ікон з представліньом святого на тій общы-

---

[20] Ch. W a l t e r, *op. cit.*, s. 174-75.

[21] Мотыв тот, подібні як мотыв пробиваня змыя через Св. Юрія, символізує побіду над нечыстыма силами. Калоян был болгарскым царьом, котрий в 1207 р. стоял облогом при Солуни. Подібно в ніч пред щіднятьом дещицуючого штурму вмер він в загадковых обставинах. Солуняне приписали тоту поцю помочы іх святого покровителя. Йоан Ставракій, тогочасний чыновник з Солуня твердит, же в ночы Калоян был смертельні ранений через Св. Димитрия, котрий явил ся пред ним в зброї на білым коні. D. O b o l e n s k y, *op. cit.*, s. 19; Ch. W a l t e r, *op. cit.*, s. 166.

[22] A. G r a b a r, *op.cit.*, s. 435-460.

[23] D. U s p i e n s k ij, *op. cit.*, s. 59-67.

[24] G. M i l l e t, *Monuments byzantins de Mistra*, Paris 1910, s. 68-70. S. D u f r e n n e, *Les programmes iconographiques des eglises byzantines de Mistra* (w:) *Bibliotheque des Cahiers Archeologiques* IV, 1970, s. 7-9, 34-37, 60.

[25] V. R. P e t k o v i ć, *Monastir Dečani*, Beograd 1941, t. II, s. 58-59.

Св. Димитрий, ікона з церкви в Чорным, XVIII ст.
Музей Народного Будівництва, Санок.

рі. Ікона покровителя церкви все поміщана была в найнижшым, намістным ярусі іконостасу, як єдна зо штырьох культовых ікон. Ікоиы того яруса переважні перевыжшували свойом величыном дальшы представліня іконостасу. Ім оддавано найбільшу чест, запалювано пред нима сьвічы, кладено квітя. Серед них часто находили ся чудесны ікоиы. При будові новой церкви, выміні іконостасу, і подібных предпринятях, з давного іконостасу липано найчастійше акуратні тоты великы, головны ікоиы. Переважні преношено іх на стіны навы, де часто функционували в аркітектонічній оправі як бічны олтарі[26]. Завдякы тому до днес захранило ся однісні дуже храмовых ікон, а серед них парунадцет посвяченых Св. Димитрийови Солуньскому.

Звертат увагу іконографічна ріжноріднст захованых примірів представлінь святого, што дає барз добре понятя о можливостях презентуваня через творців ікон ріжных ідейных тем в однесіню до приниманя окремого іконографічного варіанту, такых ци інчых нарацийных сцен, цілісной композициі аж і в обрубі єдной темы. Ту находила волю творча інвенция, котра, незалежні од істнуваня взірців і конечности перестеріганя стисльіх вказівок однісні цілого процесу творіня поручаных через „Ірменею", проявляла ся в значучым обсягу не лем в сфері формы, але і в сфері змісту. На Лемковині сам факт шувной ограниченості тем хоснуваных в церковным маляретві[27] імплікував з певністю в великій мірі сіганя до ріжных іконографічных варіянтів окремого представліня, жебы обминути схематизм і калькуваня[28]. Постать Димитрия Солуньского, як спомнено горі, давала шырокы іконографічны можливости, што было в великій мірі выкорыстане через авторів ікон замавляных до лемківскых церкви.

Найстарши знаны ікоиы з представлінъом Св. Димитрия што походят з Лемковины датуваны сут на конец XV ст. Згідні з еволюцийом іконографії представлінь святого сподівати бы ся треба, же Димитрий выступував буде на ікоиах з Лемковины як войовник зо вшыткыма приналежныма му атрибутами. І заправды, більшіст з захованых ликів святого вказує го за традицийном уж товды схемом принятом для святых войовників. В ікоиах з XV, XVI і XVII століття сут то переважні унятя цілопостятьовы, фронтальны. Св. Димитрий выступує ту як младенец в зброі, в перевішеным через плечо плашы. Має щит, спис, меч та лук і сайдак зо стрілами.

Подібні бываг представляний Димитрий на ікоиах двопостатьовых, де выступує в товаристві другого святого войовника, н.пр. Феодора. В ікоиах з XVII ст., попри представлінях цілопостатьовых, святий зачынат быти вказуваний в пілпостаті ци тіж в унятю до колін. Попри сталых атрибутах войовника тримат він часами крест, котрий возносит в долони як знак свойой мученической смерти. Врешті в барз пізных ікоиах, з XIX століття, котры мож так окріслити лем з огляду на подшену через себе функцию, стрічат ся іщы два інчы іконографічны варіянты. Перший то Димитрий в сідячій позиції, вказаний як вытворний младенец в зброі операючий с яо свій щит. Другій, то образ Димитрия на кони. Святий в зброі, сідячы на вспятым кони, пробиват долгым списом лежачого на земли царя Калояна. З неба злітує ангел, жебы вінчати побідителя.

(продолжыня наступит)

[26] Пор. R. P r ó c h n i e w i c z-B o r, *Ikonostas z Odczar*, Lublin 1992, s. 33

[27] Малярскій выстрій концентрувал ся головні на іконостасі, де мал свій окріслений іконографічний програм, зато тыж темы вмішены в тым програмі повторюют ся. Невелика ріжноріднст в обсягу деликацій церкви не розшырювала в більшій мірі тематикы представлінь.

[28] Пор. R. B i s k u p s k i, *Ikony w zbiorach polskich*. W-wa 1991, s. 20

АННА РЫДЗАНИЧ

Робме своє! – Річ о языках

Певно не было бы цілого амбарасу кед бы не людска цекавіст, охота підзераня вшыткого, што здає ся быти ліпше, досконалше, як то ся придарило чловечому родови в Старым Завіті. Цекавіст і гордіст казала тамтым людям будувати Вавилоньску Вежу, жебы хоц през малу дірку, на єдну хвильку быти ближе Бога. Така інтерепция в заказаний сьвіт не была Богу мила, котрий „зышол" долов і розкурил оных строітелів по цілій земли. ...А може так мало быти, адже тота вежа стала ся зачыном до ріжнородности будучого сьвіта, його расового і культурового богатства.

До того уступу (природньо – подля мене) належало бы придати іщы філософію мойого старого знаємого Лемка Грица (жаль – уж бл. памяти), котрий по свойому інтерпретував інчий фрагмент Книгы Бытя попереджуючий Вавилоньску Вежу, о винній слабости Ноя. Ной – тіж преці чловек – свого часу пофольгував собі в вині, а певно іщы червененькым, бо хто і го не любит? Пак приснул, деси в своїм шатрі. І ціла річ може не вартала бы біблийных карт, кед бы не наймолодший з сынів – Хам, котрий оповіл братям як то отец вснул в цілій красі свойой нагости. На віст о тым, преняли ся і Сим і Яфет, взяли плащ, а коли пришли на місце вкрыти вітця – взріли же він на собі якысу одежу має.

Гу мойому обуріню Лемко Гриц коментувал часто, же „тото чорне покоління – то покоління Хама". Хоц понятя о расизмі не мал, але як праведний Лемко не хтіл в своїм родоводі мати такого предка Цигана як Хам. По правді то в каждій, аж і найпорядніщшій родині все дагде найде ся „чорна уця", лем не в Грицовій. До котрого з двох іщы сынів Ноя признавал ся не довідала-м ся николи – та меньше з тым!

Шкода, же Гриц не знал тексту Войцеха Мтынарского „Róbmy swoje", де по правді іщы пред потопом тот сам Хам дає вітцю раду, штобы будувати ковчег і выповідат при тім славетне „Робме своє" (Заінтересуваных нагварям жебы іщы раз прочытали собі тот текст – вартат пыхтнути в гнешніх часах такой філософії). Зато тіж полюбила єм того Хама од Мтынарского, бо як пише автор, скромніцько, на свою міру, але – робме своє!

І ту на думку пришли мі першы Ватры, і в якій то спосіб зачали на ватряну сцену вдерати ся обчы языкы, стрікте західні.

Памятам V Ватру – Бортне '87, іщы нич в новій Польщи настал „бооm" західніх языків, што стало ся 4 червця 1989, коли то єдна з польскых акторок пред камерами ознаймила сьвіту же „w Polsce skończył się komunizm", а мы взяли сме не лем політичний розвід зо сходом, о чым буде дальше.

Нич тото стало ся фактом, Захід пришол до нас, в особі пана імпресарьо Міхальского, котрий запросил нашу – товды екстра експортову – „Лемковину" на американскє турне. Ансамбль, о котрого рівни повіл мі єден з його членів: „Знаш Ганцьо, такой „Лемковины" по правді то хыбаль уж не буде!" Аж жаль, та признам – то певно правда, бо товды то каждий з осібна (мам на увазі членів тамтой „Лемковины") міг быти солістом. Такій голосовий потенциял придарят ся раз на... може століття, а бодай лем пятдесят років? Не знам, та вшыткo єдно жычу пану Ярославови Трохановскому, жебы іщы не раз придарило ся йому такє „голосове чудо" як „Лемковина" Anno Domini 1987!

Памятам іх пращальний концерт на тлі бортняньскых верхів, де злетіли ся як ластівкы пред одлетом в далекій сьвіт, штобы вказати свій куншт пред свойом рідном публиком. Богатством репертуару і його выконаньом шмарили нас на коліна, чуло ся вагу тамтой хвилі, же аж скора терпла! Хоц може не вшыткым... Двох стоячых обік мене аматорів не лем вина в тракті выконуваня през ансамбль англицкомовной пісні (што было уклоном в сторону американьской публикы) собі бесідувало: „Хто іх там знає што они сыпівают?" А „Лемковина" засыпівала не лем по англицкы, што розненесло ся торжественно по смереках і ялицях. Потім вказало ся, же амбасадором нашой культуры стала ся гідным.

Минул рік і зас душа тягла на Ватру. Уж на самым початку заповідало ся інтересуючо, штораз барже сьвітово. Коли высіла єм лем з автобуса, в місци де товды кінчыл ся асфальт, а зачынала ся „правдива" бортняньска дорога достерегла-м як з „мойого" ПКС-а реляции Горлиці – Бортне высіло двох молодых хлопчыськів – подля Лемка Грица: родоводом покоління Хама. І ту, штобы не быти посудженом о расизм ци закутярство, зьвідала єм сама себе: „што они ту роблят?", бо выображыня доталь о Ватрі яко-такє єм мала. Тоты гості, вказало ся потім, были членами знаного ансамблю „Varsovia Manta", котрий своїма андийскыма мельодиями чарувал нас вечером на сцені і при ватрі тамтого памятного липця 1988 на VI Ватрі, і – што за тым іде – впровадил моду на музыку корени, фольк в барже оргінальным выданю як хоцбы обявліня товдышніх ватряных часів – „Оркестра Святого Миколая" з Любліна ци врощлавска „Худоба".

На сьвіті ся зміняло, в культурі тіж, бо надходили новы часы. Настал рік 1989, Ватра до Бортного завитала остатній раз. В пятницю вечером, так собі „Deus ex machina", на сцену вошло двох Дуньчыків і „a' capella" засьпівало шлягер Бітельсів – „Let it be". З місця подуло сьвітовом естрадом, чымси одмінным, але добрым, бо молодій публиці ся дост тото виділо, хоц не припоминало фолькльору. Не жалувано тіж і оплесків, але – было не было – выступ был надпрограмовий і належало дипльоматычні іностранцям подякувати. Автоматычні до акциі приступил пан Петро і препытал оных нібы Бітельсів... зо знаємости (sic!) іх рідной мовы. Екзамін, як підданы Єй Королівской Высокости Маргаріты II, здали. Як повідал наш славний краян Вархол – „Каждий має своє 5 минут", так і они подібні – хтіли мати акуратні товды. Нам остало зьвіданя – одкаль пан Петро знає кусьцьок дуньского? Цілком на маргінесі, до відомости заінтересуваных, - певно походит оне з часу його вандрівок по Скандинавіі, з котрого то для конесерів його поезиі, походит мій улюблений верш „За десят талярів". Чытаний глубокым мужскым голосом робит барз великє вражыня на слухаючых, не лем медже невістім родом!

Наступны рокы принесли великы організацийны зміны, бо сцена гірской Ватры пренесла ся до Ждыні і, што за тым іде, концепцию на презентацию ансамблів. Стало ся вшыткым ясне, же преміны дотерли на схід Европы – настал час хороводів кольоровых автобусів, для котрых Ждыня стала ся своєрідном Мекком. Нашы західні сусіде повіли бы, же то правдивий „Drang nach Westen", хоц ім все мриял ся Схід. Але так як жытя вказує: єдны по злате руно керуют ся на Захід, другы на Схід і така певно є врода людского рода.

І так, хоцбы в Михалові, де з імпетом, в чысто европейскым стилю на сцену вдер ся фолькльор в выданю бретоньскым, португальскым, німецкым, а мы – публика – мали сме оказию подивляти традициі народів нерускых, а іщы веце, неславяньскых. Заінтересуваня было великє. Підчас выступів вділял ся особливий настрій. Быти може діяло ся так за справом гостинности публикы, а може тіж добра штука ма міцну силу преказу? Конец такых выступів мал одповідню оправу, з „Многая літа", вручаньом памятковых сувенірів. Памятам як єден з організаторів, в довід вдячности для Бретонців і дорівнаня до середньой европейской выповіл: „Thank you..." – по перерві же докінчыл – „za prezent" – бо деси урвала ся решта англицкой думкы.

Сучасні молоде поколіня іздит на захід уж не лем на заробок, але в цілях едукацийных, вчыт ся языків, студиює. І хвала за тото, бо в будучій Европі нихто сьвідомі не хце „сідити" в задніх рядах, а попри тім забыват ся о найважнійшым – о рідній культурі, языку. Шторяз планьше послугує ся лемківскым на штоден, же о слові писаным не спомну! Ци тлумачыти тото гльобалізацийом культуры, може выгодом, бо такє преходжыня з языка на язык (ци вертаня) є клопітливе? Трудно одповісти єднозначні на таку проблему, то вымагат бадань.

Причыном не повинен быти тіж стыд, бо люде сьвітлы інакше смотрят на нашу культуру. Пйотр Кунцевіч – узнаний літературознавец в своій статіі, яку выдрукувано в польскым тыжденнику „Przegląd", а предрукуваным в Нр 4/2001 „Orthodoxii" – п.н. „Gdyby Polska była prawosławna?" – застанавлят ся як выглядала бы польска культура, кєд бы Крещыня принято зо Сходу. Вказує, приводит на сьвітло денне богатство славяньской культуры, єй літературы – завдякы церковно-славяньского языка – такых держав як Болгария.

О тым ся голосно не споминат, бо стыд, же – як пише Кунцевіч – през понад 500 років (од часу принятя Крещыня з Заходу) „polszczyzna terminowała u łaciny" – так была языково бідненька. (Подібна языкова біда мала тіж місце в Італіі, там аж в XIV столітю наберал літратурной силы італійскій язык – родил ся ренесанс.) Кєд в польскым языку выклюват ся в XIII столітю єдна мала „Bogurodzica" (і то під вплывом східньой гымнольоґіі), на Руси дуже скорше выникают цілы томы ріжнородной за жанрами літературы, а кульмінацийом єй вшыткых ідейно-стилістичных особливости є геніальне „Слово о полку Ігорьовым" (XII ст.) – перла не лем руской, не лем славяньской, а і сьвітовой літературы. Славяньскій Схід є в слово, почынаючы од Кірила і Мефодия, од болгарского Наума, незмірні богатий.

А Захід? Як пише Кунцевіч – пришол бы до нашых літератів (має на увазі польскых творців), як пришол до Достоєвского, Тургенєва ци Толстоя.

З той Кунцевічівской рефлексиі належыт приняти понад вшытко: **дар бытя собом**. Зас на конец позволю собі додати Хамове повіджыня – натуральні подля Млынарского: **„Робме своє"!**

Повіст о жытю Александра Невского. За списком з XVI ст.

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

„Амаль" або колядуваня по інчому

Сут магічны місця, сут здібны, выняткови діти, сут люде котрым не выстарчат штоденне зыданя хліба лем прагнут, дужат, стремлят до чогоси красного, зворушаючого, выняткового. Часом тоты вшыткы чынникы лучат ся в єдно і творят неповторний культурово-психічний ефект, остают в памяти, будят новы позитивны явиска. Уж не перший раз досвідчыла єм той магії в мурах нашой, горлицкой Руской Бурсы, все інакше, на свій спосіб неповторно. Тым разом наставлена на традиційне уж лемківске колядуваня в Бурсі, переконала єм ся, же інвенция і охота можут в кождій, найбарже уж освоєній сфері, найти творчий імпульс.

З ріжных причын не доіхали до Бурсы на 3.02 зо своїма колядничымы програмами діти зо шкіл, де вчыт ся лемківского языка, котры в прошлы рокы все выступували на бурсяній сцені. Ученичы середовиска Горличчыны репрезентувала лем єдна ученица горлицкого ліцею Кася Каня, котра сольо при власным акомпаняменті гітары співала традиційны коляды, інтерпретуючы їх покус на свій індивідуальний спосіб. Основу сценічного колядуваня творили тым разом выступы Креничан – од маленькых учеників лемківского языка, през молодіж аж до студентів, а навет самого учытеля, Петра Трохановского, котрий окрем сценария і режысеруваня, вюл тіж цілий програм, доповняючы го чытаньом текстів, серед котрых особливі зворушыл вшыткых текст його авторства, посвячений памяти Марії Михаляк, яка николи уж не приведе гладышівскых діти на бурсяну сцену.

Спомну лем коротрко о першій части выступів, бо хоц барвний, полний лемківского кольорыту і гумору вертеп авторства П. Мурянкы, з трьома царями, пастушками, жыдом, талантиво заграным през Андрия Трохановского, чудово выконаныма колядами, барз ся вшыткым подобал, правдиве захопліня і зворушыня выкликала II част выступів, о котрій треба оповісти кус шырше як о наступным педагогічно-артистычным успіху креницкых діти, іх учытеля і іх родичів.

"Амаль" – так звала ся сценічна картина в двох діях выконана през молодых Креничан. Была то інтересуюча зреалізована форма адаптації літературного тексту до колядничого програму. На основі тексту італиянского автора Дж. Менотті, опубликуваного зрештом по англійскы, а потім переведеного на росийскій язык, Петро Мурянка створил лемківску версию дій малого хлопця Амаля. Нее оне лем простым переводом чужого тексту, але його творчом адаптацийом, пошыреном о різдвяны сцены, на фоні якых выконуваны сут стары лемківскы коляды (котрых тексти тіж носят сліды авторскої інвенції режысера). Хоц події, здавало бы ся, проходят в чужым культуровым просторі, то на тілко містят ся они з єдной страны в універсальных мотывах звязаных з чловечом егзистенцийом, з другой зас страны през языкове і реквізитове "освоіня" тексу, набераюют лемківского кольорыту, же і малы акторы і зрителі вполни утожсамяют ся і пережывают ☛

Адріяна Макух – Мати і Александер Клішковскій – Амаль

В представіню взяли участь: І рад (од лива до права) – Александер Клинковскій (Амаль), Александра Ворґач (Пастыр), Адриянна Макух (Пастыр – друга роля), Анна Ґрыч (Пастыр); ІІ рад – Миколай Ґрыч (Жолнір), Андрий Трохановскій, Ярослав Ґрыч, Давид Ворґач (Цар), Славомир Ґрыч (Жолнір), Дарія Макух (Анґел), Наталія Клинковска (Божа Матір), Юстина Галік (Анґел).

✧ ✧ ✧

Вертеп „Амаль" был представляний в Кренициї (20.01), Ганчовій (26.01) і – як описано – в горлицкій Рускій Бурсі. Креничане барз щыро дякують Отцю Деканови Володимирови Каньокови і парафіянам та Отцю Романови Дубецови за духове і фінансове споможыня. Боже Вам заплат!

сценічну акцию. Бо хоц імено малого героя звучыт егзотычні, то його кошеля, калалик, портченята, пищалка, на котрій выгрыват він до пізной ночы, а навет куляга, яком ся підперат, выглядают барз "по свому". Іщы барже "своя" єст мама, облечена традицийні по лемківскы, бесідуюча в жывій, добрі знаний выпыткым лемківскым дітям спосіб до свойого сынка, застарана о його будуче. Але найбарже "своя", емоцийні побуджаючя єст біда, нужда жыта вдовы і єй сынка, на фоні котрой золотом ясніє щыріст, любов, чесніст, доброта хлопця і його мамы. В днешнім світі, де діти жыют полнымa агресиі компутеровыма грами, треба выняткових діти і выняткового учытеля, котрий знал бы втягнути іх в магічний світ основных вартости, просто і безпосереднью выраженых в тым поступуваню, яке видиме на сцені. Же діти – малы акторе не познали презентуваных през героів постав лем з тексту, але знают іх з жыта, зо своіх родин, з того што вчыл іх учытель, одраз мож было познати по іх грі. Не могла бы молодіся Адриянна Макух так чудово, натуральні одограти ролі любячой, застараной мамы, коли бы не виділа і не досвідчыла подібных взорів в жытю. Не міг бы іщы меньший Александер Клинковскій быти так переконуючым Амальом, коли бы його уяві далекій был світ фантазий і доброты калікого хлопця. Не могли бы выпыткы діти так вывчыти ся лемківского языка, коли бы го не знали і не послугували ся ним в бесіді зо своіма найближшыма. І в тым хыбаль была основа магічного діяня той стрічы, емануючого в старых мурах Бурсы, котра выплекала дідів-прадідів тых діти, якы днес приїжджают, жебы ту на сцені зас прикликати події спред двох тысячи років в формі і в духу свойой традиції. Прекрасны коляды, з котрых особливі тота остатня, заспівана сольо през Наталю Клинковску, яка грала Божу Матір, ввели вірну бурсяну публику в настрій такой емпатиї, духовой спільноты, же на конец выпыткы спонтанічні заколядували старым лемківскым звычайом.

А режысер цілого представліня, незмордуваний учытель непершого уж покоління лемківскых діти, не забыл зо сцены подякувати малым акторам хоц такым способом, же представил іх каждого з імена і назвиска міцно плескаючій публици, што і я, дякуючы з цілого серця, ту роблю:

Выімок зо штукы „Амаль"

Мати: *(будит ся)* Амаль, Амаль, там хтоси дуркат. Пізрий до облачка: хто там.
Амаль: Зараз, мамо. *(вызерат)*. Мамо, мамо, оле попозерайте. Вы ліпше сами попозерайте...
Мати: Хто там?
Амаль: Што я виджу! Вы бы лем посмотрили!
Мати: Ой, не чудач, а повідж найпростійше, што там. І прошу, не циґан, бо ти доправды приложу!
Амаль: Там цар стоіт. На голові має корону!
Мати: *(строго)* Амаль!
Амаль: Я так і знал, што вы не повірите.
Мати: Не здумуй. Я не жартую, сам знаш што буде, як зас мя оциґаниш.
Амаль: *(іде ґу дверям, смотрит)*. Мамо, я неправду повіл.
Мати: Но, та пришол єс ґу собі. Так ліпше.
Амаль: *(вертат ся)* То неправда, же там єден цар стоіт, – там стоіт двох царів...
Мати: Што за нещестя! Нес силы на того хлопчыска. Пізрий же і повідж, хто там дуркат.
Амаль: *(зас іде ґу дверям)* Мамо, вы ліпше сами подте ту. Кєд вам повім, зас мі не повірите.
Мати: А ты спрібуй правду повісти!
Амаль: Там не дває царі стоят...
Мати: Гей, царі бы ти ту стояли!...
Амаль: Там трьох царів стоіт. І єден з них чорний!

ПАВЕЛ КОРОБЧАК

Коли не было Поляків?

В січни до Сойму РП вплынул проєкт уставы о народных і етнічных меншынах (доступний він є під адресом: www.sejm.gov.pl). Устава в загалі видит ся мі дост байка. Дуже не направлят, але дост добрі хыбаль порядкує справы звязаны зо спільжытьом в єдній державі ріжных меншын. Мою негативну опінію зродили лем дві справы:

Перша загальнотеоретычна: отже в наголовку уставы, як і в єй тексті явит ся розріжніня медже народністю і етнічністю. І хоц в тексті самой уставы не видно нигде дефініції оных темрінів, то в долученым узасадніню проєкту уставы мож ся дознати, яка мысель присвічувала законодавцю. Чытаме гын, што принимат ся, "што понятя *народной меншыны*, одношене годно быти ґу меншыном втожсамляючым ся з народами зорґанізуваныма в своїй державі (меншыны: білоруска, ческа, литовска, німецка, ормяньска, росийска, словацка, україньска, жыдівска), зас *етнічной меншыны* ґу тзв. бездержавным меншынам (меншыны: караімска, ромска/ циганьска, татарска, лемківска – в однесіню ґу тій части лемківского суспільства, котре признає ся як одрубна од україньского народа група)." [с. 3-4; перев. П.К.]

Такє ятя справы родит ріжнорідны трудности. На примір, як ся здає, понятя етнічности, є міцнійше од народности з увагы на то, што сучасні "етнос" значыт радше спільноту роду, коли "нарід" спільноту політычну (в котрій мож помістити ріжны етносы) – особливі же, кед понятя народу лучыт ся, а навет узалежнят од понятя "державности". Тото гнешнє одчутя не слабне навет тоды, кед звертат ся увагу на то, етымольоґічні слова "етнос" і "нарід" значат докладні тото само.

Другу трудніст виділ бым в тым, што опертя находжене през меншыны в своїй державі бывает проблематычне, як то ма місце з Білорусами, котры в своїй державі здают ся быти прешлідуваны за то же сут Білорусами.

Третя невыгідніст принадлежыт тому, што Лемкам, котры чуют ся Українцями, треба бы одмовити звязків кырви з нами, тзн. Лемками, котры почувают ся собом (одмоввити, бо, згідні з уставом Лемкы/Українці належат до лемківского етноса) – і хоц певно декотрым і з єдной, і з другой страны нашого фронту навет бы ся тото сподабало, то прецін был бы то лем штучний поділ.

В кінци принятий през законодавцю пункт смотріня веде до іщы веце куріозального внеску, што през 123 роки неістніня Польской державы, присутной деси поза іх місцьом прожываня, не істніл тіж і польскій етнос, зато, же (а признат то каждий антропольоґ) на то, што называме польскым народом складат ся вельо інчых етносів. Отже: не было Поляків (так хыбаль мусят думати люде з комісиї д.с. меншын). Дивно лем, што были деякы стремліня ґу державі (бо през кого голошены???), же было польске навчаня (бо што то значыло: "польскє"?).

Знам, же то звучыт абсурдальні, але тіж не я си тото выдумал. Я лем внескую з того, што написано. Очевидно бо, што Полякы істніли, як нарід, так, як істніє лемківскій (ци карпаторускій – як хто любит) нарід. Не даст ся застосувати до того ни— якой обьєктивной міры: кед чую ся Лемком – то-м Лемко: вчу ся по своєму ґадати, писати, співати, любити і жыти. І не звертам увагы на ниякых дурбаків, што бы мі хтіли вмовити, же нєє мене, бо нєє мойого народа. Поклі істнію – істніє тіж мій нарід, хоцбым ся лишыл з него сам єден.

Друга справа, котра звернула мою увагу при чытаню проєкту уставы, є веце практычна, а менше теоретычна і што гірше, шувнійше може нам пошкодити на гнеска, як статус бытя народом, ци етносом (бо ту взагалі – по мойому – не мусит быти ріжниці): то квестия навчаня. В проєкті передвиджено, што число діти, з котрого мож створити ґрупу навчаня народной бесіды меншыны, то сім. Отже – панове уставодавці – то дуже! Лемкы прожывают так розпрошены по сьвіті, што, як думам, може быти ґет проблема, навет в порівняно, як на нашы обставины, густых ґрупах, найти тілко діти в менше веце рівных роках. А як ся не найдут – не буде навчаня; а як не буде навчаня – не буде народа. І проблема з головы панове уставодавці? Прецін не думам, жебы мали мысель тото зробити. На щестя мож тото іщы поправити.

(То на тілко мойого короткого допису.)

Урядовы стрічы

22 січня Ведучий СЛ Андрий Копча стрітил ся в Варшаві з Директором Департаменту Культуры Народных Меншын Кшиштофом Цветшом. Бесідувано о фінансовій помочы Міністерства для Стоваришыня Лемків.

23 січня одбыло ся перше посіджыня Сеймомой Комісиї д/с Народных Меншын під проводом новой Ведучой – Ґеновефы Вісьновской. Зо стороны СЛ участ взял Заступник Ведучого Михал Сандович.

20 лютого одбыло ся посіджыня Сеймовой Комісиї д/с Народных Меншын посвячене доступови меншын до медиів. Зо стороны СЛ участвував Ведучий СЛ А. Копча.

27 лютого проведено стрічу з представниками народных меншын з Міністром Внутрішніх Справ і Адміністрациї Кшиштофом Яніком (порівнай – стор. 7). СЛ репрезентував 3-к Ведучого Михал Сандович.

22 квітня Ведучий СЛ А. Копча і Член ҐЗ СЛ П. Трохановскій стрітили ся з Бурмістром Креници Яном Ґольбом і працівниками Уряду Міста. Была то остатня стрича тычуча ся орґанізациї II Медженародного Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры.

24 марця 2002 рока
округлу річницю народжыня
обходила

Мирослава Хомяк

магістер росийской філологіі,
найперша в III Річпосполитій
учытелька лемківского языка,
Авторка підручників
до наукы лемківского языка,
спілавторка першой в істориі
„Граматыкы лемківского языка",
Член Головного Заряду СЛ I каденциі,
оддана діячка на лемківскій ниві.

З нагоды жытьового Ювілею
найкрасшы вінчуваня,
враз з народным „Многая літа"

складают
Головний Заряд Стоваришыня Лемків
і Редакция „Бесіды"

20 квітня 2002 рока
жытьову 50-ку
завершыл

Миколай Падухович

Спілзаложытель Стоваришыня Лемків,
Член Головного Заряду СЛ I каденциі,
долголітній
Ведучий Кружка СЛ в Любіні,
делегат Сьвітовых Конгресів Русинів,
актуальний Заступник Ведучого
нашой організациі,
одданий діяч на лемківскій ниві.

З нагоды златого Ювілею
вшыткого найліпшого
в „Многых і благых літах"

вінчуют
Головний Заряд Стоваришыня Лемків
і Редакция „Бесіды"

Лемківскы Дни в Варшаві

15-17 марця проходили в Варшаві *Варшавскы Дни Лемківскы* – бо так офіцийні звала ся імпреза. Проходили з великом „помпом", хоц бы лем з того взгляду – же організуваны были в барз репрезентацийных поміщынях Готелю „Громада" і Музычной Академіі ім. Ф. Шопена. Не могло быти інакше, адже справцьом і душом вшыткого был знаний нам вшыткым з „крылатых" діянь Др Михал Сандович – Ведучий новозаложеной Фундациі Спомаганя Лемківской Культуры „Рутеніка" і при тім – Заступник Ведучого Стоваришыня Лемків. Дням патронувал Віцепрезидент Варшавы Ришард Мікліньскі, а спілорганізували іх дирекция Готелю „Громада" і Галерея UL.

Офіцийне отвориня Дни наступило в пятницю о 17.оо годині. І безпосередньо по тым одкрыто выставы, найперше фотографіі – *Лемковина – втрачений рай* Семана Барны, якій запрезентувал 40 своіх чудовых прац, а пак малярства презначеного на аукцию, де домінували працы нашых корифеів – Епифана Дровняка (Никыфора) і Юрия Новосільского і якым товаришыли працы 62 (!) артыстів; комісарьом выставы был артыста – маляр Міхал Богуцкі. В голю, якій полнил ролю выставовой салі (фотографіі), вказано в часі імпрезы парудесят короткометражовых фільмів о лемківскій тематыці, режисериі Кшижановского, Любаха, Войцеховского. Богате во вражыня пополудне і вечер закінчено пресовом конференцийом з презентацийом „Никыфора" – бронзовой статуйкы, яка вручана буде через Фундацию заслуженым лемківскым творцям штукы і літературы.

Суботнє передполудне выполнил семінар на тему „Никыфор і Новосільскій – лемківскы маляре". О Никыфорі чудово, тепло, легко, свобідні бесідувала Данута Врублєвска, яка мала щестя особисті знати артисту (выступила она тіж в недавно емітуваным через TVP фільмі о Никыфорі). Признам – місцями аж мі слезка гыдзьгала кутик ока і пак не опер см ся выявити свої одчутя з того выступліня.

Доповід о Новосільскым, яку выголосил Марек Титко (была на оперта на обшырній працы о жытю і творчости артисты), выкликала барз ожывлену дискусию, так як погляды прелегента в деякых найделикатнійшых сферах жытя Новосільского были міцно контроверсийны. (пт)

(Продолжыня допису о Варшавскых Днях Лемківскых, як і фотографіі опубликуєме в наступній „Бесіді")

Проф. Збіґнєв Сятковскі в слові о Мурянці

Староста Новосанчівський Ян Гольонка вручат пасторалю

Фото: Мирослав Вахна (1,2,4), Петро Басальга (3)

АНДРИЙ КОПЧА

30 років (офіційной) творчости Петра Трохановского-Мурянкы

Петро Трохановскій то правдивий „чловек оркестры". Так по правді то тяжко повісти кым він не ест і чым ся не занимат або не занимал. Поета, новинар (журналіста), редактор, діяч, дяк-диригент, учытель релігії і лемківского языка (єден з першых в новых часах, а коли ходит о неофіційне вчыня лемківского, хыбаль перший) і окрем нього Бог єден знає – кым іщы не был, чым ся не занимал. А міг быти... мулярьом (до „будовлянкы" зачал ходити во Вроцлаві). На шестя, а може шестя – завдякы злым людям – ним не остал, а певно был бы найліпшым поетом медже мулярями. І в другу сторону тіж. Потім мал остати священником (і таку школу аж і скінчыл), але тіж ним не остал. І добрі, бо священників маме штораз вецє а Мурянка ест лем єден.

Мурянка, коли ходит о творчіст, то головні поета (хоц час од часу напише даяку драму, переведе на наш язык дашто з шедеврів сьвітовой, головні славяньскей літературы). І не дивота, бо верш дуже легше написати, хоц бы зато, же переважні ест дуже коротший од драмы.

Як каждий творця, зачал писати скорше, як то ся бесідує, „до шуфляды", бо так вшыткы великы зачынают (тоты меншы одраз друкуют збіркы, котры потім сами купуют і даруют „близкым"). Зачал од вершів, але найперше опубликувал в „Нашим Слові" репортаж з екскурсиі по Лемковині (*По горах, по долинах*, Нр 24-25, з 13/20 червця 1971 р.), якы то прогулькы роками організувал з молодіжу. В тамтых часах лем „орган" УСКТ мал монополь на поміщаня творів з т.зв. украіньского языкового кругу, в котрым Лемкы – хоц языкы не пристают до ся так як бы ся бажало – все одгрывали непошлідню ролю, были другом ногом украіньского друкованого органу.

Од того часу минуло найперше десят років, потім двадцет, але якоси нихто не подумал о одзначыню того ювілею. О тридцетні тіж (і як ведучий Стоваришыня Лемків бью ся в груди так міцно, же дудоніня чути аж в Кренициі). Аж, по факті уж, деси зышлой осени выгадал ся пред кореспондентом „Краковской" Робертом Дробышом сам Мурянка. Же в червци минуло 30 років од його першого друкуваного слова. І тот, же любит такы „гостины", рушыл справу, заінтересувал ньом Повітове Староство в Новым Санчы і тамтышню Повітову Бібліотеку. До них долучыла ся Міська Публична Бібліотека в Кренициі і... ☛

1 марця в сали Малопольского Бюра Выстав Артистичных в Кренициі одбыл ся бенефіс Петра Трохановского-Мурянкы, получений з выставом його публикаций. Пришло дуже люди, декотры (як хоцбы я) з дост далека, але на жаль і не знатя чом (то офіційна версия) бракло декотрых місцевых а і родина Трохановскых не лем в Кренициі жыє.

Стрічу отворили ред. Роберт Дробиш і Директор Повітовой Бібліотекы Публичной п. Мария Сосін. Потім слово взял Проф. Збігнєв Сятковскі. Зо знаном уж в шырокым сьвіті нарраторскым талантом, легкістю долго бесідувал о творчости Мурянкы в контексті не лем лемківскої літературы. Добре, ближнє слово о поезі і товаришу повіда тіж Др Олена Дуць-Файфер.

Пак дано час Ювіляршови. Чытал і сыівал. Сыівал і чытал. В більшости свої творы. Але были і „чуджы", як *А тепер смутно там в Карпатах* Русенка, з музыком Мурянкы, опрацуваном на жіноче соліо з товаришыньом мужеского квартету, так і выконаном через молодых Креничан. На конец прочытал Мурянка фрагмент писаной по польскы автобіографічной прозы. Фрагмент, як на дану хвилю, за „міцний". Не знам ци так му „вышло", ци зробил того цільово, так з лемківска, маніфестацийні, але в тот час міг быти дакус покірнійший, бо...

Зобрали ся ту люде, видит ся мі, з автентичном щырістю. Староста Новосандецкій Ян Гольонка особисті вручыл свою Нагороду. З жычынями, квітьом а і презентами підышли Бурмістр Кренициі Ян Гольба, директоры бібліотек: Повітовой – спомнена Мария Сосін, Міской в Новым Санчы Барбара Павлік, Міской в Кренициі Гражина Любаньска, Директор Історичного Музею в Н. Санчы Вацлав Кавіорскі, директоры шкіл в яких Петро вчыт – гімназиі – Яніна Твардош і Основной Нр 2 – Малгожата Пулхлопек, добра душа і приятель Лемків – Антоні Крог. Поеткы Сандеччыны – Данута Сулковска, Барбара Кренжолек-Палюхова і Ванда Ломніцка-Дуляк з квітьом дарували і поетычны слова. Од Стоваришыня Руска Бурса в Горлицях склапали жычыня Ведучий Богдан Гамбаль і Олена Дуць-Файфер. Од своіх шефів – церковного і сьвіцкого (мам на думні себе) отримал по фляшці „Наполеона", што маї не лем символічне значыня. Было дуже жычынь од близких, приятелів, знасмых.

Закінчыли ся они традицийном „чарком вина" і очывидні нашым „Многая літа". На чест Ювілята, котрому треба жычыти дальшой плідной творчой діяльчости і... наступных ювілеів.

Зас думкодавцям і організаторам той урочыстости належыт ся велика подяка. Выпытко – як єм ся зорьентувал – почынаючы од друку і розсыланя запрошынь по богато і з великом фантазийом заставлений стіл взяли они на себе.

WANDA ŁOMNICKA-DULAK

* * *

Dla Petra Muruńki
na Trzydziestolecie
Twórczeta Piękna
z głębokim szacunkiem

Lasy spod Jaworzyny sumem na dół schodzom
zasłuchane bo Petro kołysanke śpiywo
głos Jego rośnie, bije ku wyśnim ubocom
serce ponad Beskidy ptokiem sie wyrywo.

Cy Łon serce mo jedno, cy tyz mo ik więcyl
jak w mały piąstce serca skryć tyle miłości
jakze, banuwanie z jedne dusy wyśpiwać
i dlo wiecnego smutku kryjówke wymościć.

Pod niebem zamyślonem co gwiozdami płace
zagrały skrzypce smreków, wiater sekunduwoł
na przełęcy prym leśny śpiyw łemkoski stryciuł
miesiącek kręciuł głowom, nucie sie dziwuwoł.

I płynie staro nuto, echem lecom słowa
po ściyzkak zasośniętyk, spopielałyk śladak
ponad zielonom cichoś, śrybelne źródołka
dusa z tamte boleści jesce sie spowiado.

Chodzajom Petra słowa cienistom dolinom
wyśniemi bucynami, rudościom jesienie
kiej na beskidzkik hołak cienie łojców strycom
kłaniajom sie jem nisko, cołem do Matki ziemie.

Chodzom serdecne słowa downości ściyzkami
choć lico cas przeoroł, zesypoł śrybłem włosy
to na łąkak ślicoty pomiędzy wiyrsami
siado Łemko-poeta sercem coroz młodsy.

Piwniczna – Krynica 01.03.2002 r.

Выстава публикаций П. Трохановского-Мурянкы

ПОЗНАМКЫ

6. СВІТОВЫЙ КОНҐРЕС РУСИНІВ

Павел Роберт Магочі

(продолжыня з попереднього номера)

Змина може настати лем через сполупрацу і політичны діскусії з екзістуючіма владами в тых штатах, в котрых Русины жыють. В тім одношіню може світовий конґрес зограти свою задачу. Таков задачов є сформованя лобістічной групы. Світовий конґрес бы мав сістематічно припоминати владам каждой країны з русиньскым жытельством, як і Раді Европы, Европскій Уніі і членьскым країнам НАТО проблематіку Русинів. А о што іде? Іде о потребу установити меджінародных позорователів в тых країнах, в котрых ся одбывать списованя людей, а то зато, жебы Русины были собі певны, же мають право голосити ся за Русинів і быти в офіціальных выслідных штатістіках записаны як Русины. Дальшым вопросом є розшырюваня Европскої уніі.

Кедь нова границя Европскої уніі досягне Підкарпатську Русь, ей новым членьскым штатам, Польску, Словеньску, Мадярску, Ческій републіці буде потребне припомянути, же як членове Рады Европы приняли в 1998 роцї тзв. Рамковый договор о охрані прав народностных меншын. В нім ся каждый членьскый штат завязал, же "не буде засяговати до прав особ, якы належат к народностным меншынам, в їх снагах при надвязованю і розвиваню слободных мірных меджінародных контактів з особами в іншых штатах, окреме з тыма, з котрыма мают єднаку етнічну, культурну, языкову або набоженьску ідентіту або сполочну культурну дідовизну". Але хоц дакотры штати ся рыхтують на вступ до Европскої уніі, права Русинів суть в них огрожованы: в звязи з візовыма поплатками (25 америцькых долярів значіт в сучасній економічній ситуації на Україні неуносно высоку ціну), заведжіня візового режіму в Ческій републіці і на Словеньску огрожують духа, кедь не літеру Рамкового договору Рады Европы з року 1998 в области вольного переходу людей той самой народности через границі, якы їх взаємно одділюють.

В тім одношіню бы ся мало на Чеську републіку і Словеньско налігати, жебы зважыли то, што бы єм назвав шпеціфічным одношіньом з Русинами на Підкарпатській Руси. В послідніх десятьох роках, подобно як в меджевойновім часі за першої Ческословеньскої републікы, Русины ся горнули до Прагы як побітници-мігранты. Векшина з них тяжко мануално робить при реконструкціях улиць і будов. Векшина з них суть недостаточно заплачены за свою роботу і выкорістьованы (выужываны), но суть тихо, бо ся боять, же бы были выказаны з країны і мусили бы ся вернути домів. Винов сучасній економічной ситуації на Україні мусять Русины робити в Празі, як і в остатных містах Чеськой републікы і на Словеньску лем зато, жебы їх родины на Підкарпатській Руси могли якось пережыти.

Од датуму свого політичного розділіня в 1993 роцї Словеньска і Чеська републіка собі поступно выгворили шпеціялны білатеральны програмы із взаємныма выгодами про обчанів, якы жыють і роблять в обидвох країнах. Тото саме бы ся мало односити і к Русинам з Підкарпатьскої Руси. Не забывайме, же Підкарпатьска Русь была інтеґралнов частьов Ческословеньска, кедь тот штат по першій світовій войні взникнув. Од тогды Русины ся односили лоялно к чеськословеньській ідеї, а то докінця і по миніховскій крізі в 1938 роцї. На доказ лоялности тісячі етнічных Русинів ся в другій світовій войні натхнено придали к чеськословеньскому армадному збору. Робили так зато, бо вірили, же боюють за "свою Отчізну" – Чеськословеньско. Была то "їх Отчізна", затоже до повойнового Чеськословеньска мала быти назад загорнута і Підкарпатьска Русь. Не є хыбов Русинів, же Йосіф Сталін мав інакшы планы. Одданость Русинів бывшому Чеськословеньску може найліпше сімболізує слідуюча пригода: 14. марца 1939, в послідню ніч екзістенції передвойновго Чеськословеньска, премєр автономної Підкарпатьскої Руси/Карпатьскої України Монс. Августин Волошин зателефоновав до Прагы, жебы чеськословеньскій владі подяковав за выпытко, што в минулых двох декадах про Русунів зробила. Прошу ся вас, хто з остатных ведучіх судетонімецькых, мадярьскых ці докінця словеньскых політіків зробив в тім часі штось полобного? З того выпыткого просто выхотить слідуюче: операючі ся о сучасны правны прінціпы, догодитути выпыткыма членьскыма штатами Рады Европы і Европскої уніі, мала бы ся зрушити візова повинность провыпыткых жытелів Підкарпатьскої Руси, котры ся єднозначно ідентифікують як Русины, хоцьколи,

кедь будуть хотіли іти до Чеськой републікы і на Словеньско.

Позороватєлі при списованю людей і візовый проблем – то суть лем два приклады з тых, якы бы ся мали дотыкати самого світового конгресу як лобістічной ґрупы. Не быв бы-м несподіваный, як бы ся дакотрым з вас не цалком поздавало то, што ту тепер говорю, бо бы ся то могло посуджовати так, же ся снажу дати світовому конгресу нову політічну задачу. Але лобістіка і політіка суть дві розлічны понятя. Лобістіка значіть даваня інформацій народным владам і медженародным організаціям. То, як будуть на даны інфорації реаговати окремы влады, то є політіка. Тым, же бы ся справовав лобістічно, світовий конгрес бы лем продовжовав повнити свою задачу інформатора о Русинах, най бы уж жыли хоць де.

Єдна познамка наконець, котра має особнішый характер. Русиньскый рух за послідніх десять років ся розвинув на нормалный соціалный феномен. Єдным з аспектів його нормалности є факт, же обсягує шыроку палету внуторных одділів, котры суть основаны на основных ідеологічных розділах, незгодах в области тактікы ці лем на розділах, выпливаючіх з основных амбіцій і особной рівалітy. Многы з нас крітізують тоты розділы і доказують, же Русины бы ся мали перенести понад вшыткы незгоды і зьединити ся. Но як бы к такому дачому дішло, Русины бы были ненормалны.

Не похыбуєме о тім, же і надале будеме мати, розділны погляды, дакотры собі докінця взаємно не будеме сімпатічныма. Но мусиме памятати, жебы сьме не зробили нич, што бы підкопало особны цілі русиньского руху – то значіть потребно представляти світу, враховано великой кількости самых Русинів, же сьме предсавителями окремой народной культуры, котра собі заслужыть, жебы была решпектована і жебы ся з ньов заобходило єднак, най бы уж Русины жыли в хоцькотрім штаті. В тім аспекті мають лавреаты медзінародных русиньскых премій окрему сімболічну задачу. Іх скуткы бы ся мали рядити маралныма прінціпами, якы бы были прикладом нелем про сучасників, але і про молодых людей, котры наісто слідують і оцінюють, як "мы старшы" ся презентуєме як в своім особнім, так і сполоченьскім жыноті.

Коротко повіджено, нігда не забывайме, же як Русины сьме інтегралнов частьов хрістіяньской ідовизны. В протікладі к дакотрым далшым набоженьскым градіціям, праведна заповіль Хріста є наставити і друге лице і любити ближного як самого себе. Правда, продовжуйме ся спорити о тактіці, зістаньме рівалами, окреме кедь то поможе двигнути якость дакотрых русиньскых проєктів або актівіт. Але так само будьме собі толерантны. Конець-кінців, нашым цілом є пропаговати і підпоровати нашу сполочну русиньску ідловизну, не успокойовати свою індівідуалну пыху. Кедь є вшытко повіджене зробене, нелемже не забывайме на Духновічовы слова "Я Рудин быв, єсм і буду...", але спробуйме жыти подля прінціпу "Быв єм, єм і все зістану честным (чоловіком)".

Стипендия Штефана Чепы для Русиньскых Студий

При Центрі Рускых і Східньоевропскых Студий Торонтского Університету в Канаді заложено Стипендию Штефана Чепы для Русиньскых Студий. Стипендия дає можливіст запросити до Торонтского Університету аспірантів, науковых працовників і культурных діячи, котры працуют в ріжных сферах русиньскых студий. Стипендию ся приділят раз до рока на час од двох (мінімум) до чотырьох місяци підчас академічного рока. Выбраний кандидат – стипендиста буде мал заплачену подорож до Торонта і назад, лікарску опіку стану Онтаріо і стипендию в сумі 1200 канадскых долярів місячно.

Стипендисты будут мати приступ до науковой книжниці Торонтского Університету і на вшыткы науковы акциі під покровительством Центра Рускых і Східньоевропскых Студий.

Кандидаты Стипендиі Штефана Чепы для Русиньскых Студий можут складати зголошыня з короткым описом (2 стороны махімум) свого наукового проєкту з предпокладаным терміном – як долго і в котры місяці бы мали замір быти в Торонті. Потрібно тыж доложыти єдно рекомендаційне писмо од русиньской (лемківской) орґанізациі, інституциі або особы працуючой в єй структурах.

Вшыткы матеріалы треба слати на адрес:

Centre for Russian and East European Studies
Steven Chepa Fellowship
University of Toronto
Munk Centre
1 Devonshire Place
Toronto, Ontario M5S 3G3
CANADA

АНДРИЙ КОПЧА

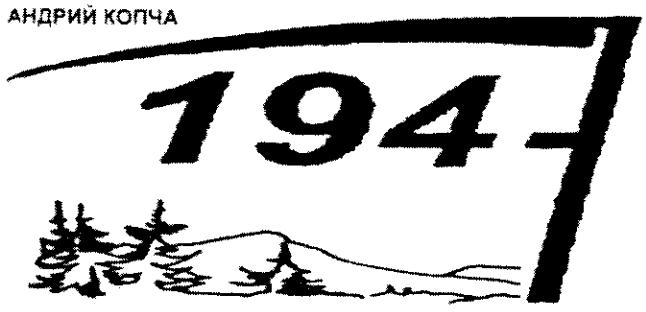

55 РОКІВ ТОМУ...

28 квітня 1947 рока зачала ся Акция „Вісла". На перший оген пішли україньскы села з повітів: перемышльского, грубєшівского, любачівского, холмского і володавского. На Лемків пришол час в половині мая. Три дивізиї польского войска, єдна KBW (Корпусу Внутішньой Безпекы), ближе не знане число функционариів UB (Уряду Безпекы) і міліциї выганяли село по селі. Не лишыли такой никого. Люде мали од кількох до кільконадцетьох годин на приготовліня ся до выізду. Могли зо собом взяти лем тото што ся змістило на віз і худобу. Тым, котры не мали своіх возів, войско давало авта, або сусідове – Полякы підставлали фурманкы. Вшытко ишло згідні з пляном. Застрашены і не розуміючы того, што ся стало, дідове і вітцове лишали рідны горы, ґаздівкы, поля і лісы, словом – вшытко чого доробили ся през соткы років і выіжджали в незнане. Выіжджали, бо Польска Держава узнала іх за Українців, котры помагают Українскій Повстанчій Армиї. При нагоді – тота „армія" рахувала приблизно 3 тисячы люди а Польскє Войско деси 200 тисячи, о силах безпекы і міліциї не бесідуючы.

Принято засаду збірной одповідальности і хоц Лемкы тримали ся здалека од політикы, в 1947 р. она пришла до Них. З рідных сел кєрувано іх під войсковом екскортом, під ґверами до місц заладунку: Санока, Кросна, Ясла, Ґорлиц, Заґужан, Ґрибова, і Санча. Ту ладувано іх до товаровых ваґонів і враз з худобом одсылано до найстрашнійшого німецкого ляґру смерти: Осьвєнціма.

Ґей! До ОСЬВЄНЦІМА! Ту глядано медже нима членів і прихыльників УПА, а же найчастійше іх не находжено, арештувано невинных – бо одґірны директивы наказували зімати окріслене число „бандеровців". Нещесників заперано в філиї Осьвєнціма – Явожні. Ту іх преслухувано, бито, понижано, аж і забивано, очывидні без суду. Окрем Лемків в Осьвєнцімі вязнено тіж Українців з Надсаня і Холмщыны. Більшіст тых остатніх „селекционувано" в інчым понімецкым ляґрі – в Майданку к/Любліна. Ту тіж были арештуваня (дуже векшы) і іх жертвы кєрувано до Явожна. Аж по „селекциї" переселенців кєрувано до місц переселіня. І хоц офіциїны власти трактували іх як Українців, в практыці поділ на Українців і Лемків был. І так – тоты першы были переселяны до Ольштыньского, Ґданьского, Кошаліньского і Щеціньского, зас другы – до Вроцлавского і Познаньского (з котрого потім выділено Зеленоґірскє). Очывидні, были тіж припадкы, же Лемкы трафляли на землі пілнічной Польщы (а Українці – західньой), але выникало то радше з балаґану а не з цільового діяня. Окрем того, доля єдных і другых была така сама: розшмарены по пару родин в селах о абсолютній перевазі Поляків, жыли без права не лем поверніня до рідного села, але (початково) і до замешканя в сусіднім селі. Ціль переселіня, офіциїны званого Акциїом „Вісла", был єден: засимілізувати, спольонізувати вшыткых жытелів полудньово-східньой Польщы, котры не были Поляками, без взгляду на то – за кого ся сами уважали.

Од тамтых тяжкых і страшных дни минят 55 років, вродили ся новы поколіня. Десята част переселенців (в 1947 р. было „іх" /нас / 35-40 тис.) вернула на рідну Лемковину, решта остала на выгнаню. Єдны і другы старают ся підтримати свою народну ідентычніст. Дакотры, на жаль, уж ся спольонізували, але нєє іх тілко, на кілко рахували власти, котры орґанізували Акцию „Вісла".

Жебы она не повела ся николи – залежыт уж од нас самых. Покля будеме памятати де наше коріня, якій наш язык, культура і віра – так долго Акция „Вісла" не сполнит свойой ціли! З другой стороны – хоц през тых 55 років дуже ся в Польщы змінило, маме демократию, вшытко єдно мож мати одчутя, же Акция „Вісла" ся не скінчыла. Сьвідчат о тім: брак офіциїного єй потупліня зо стороны вшыткых установ Державы, направліня – хоцбы лем символічного, кривд, поверніня забраного майна.

Як долго буде мал місце такій стан: тоталітарны, комуністичны власти выгнали Українців і Лемків з іх рідных земель, а демократичны, плюралістичны власти дале тото толеруют?

---

30 марця 2002 р.
траґічні згынул в самоходовій катастрофі

бл. п.

Кристиян Іван
АЛБИЧУК

Кристян Іван Албичук вродил ся 20 січня 1982 р. на Мармарощыні (Румунія), в родині православного священика, як єдина дітина Марії і Юрия Албичук. Закінчыл середню православну семінарию і был студентом, першого року теольоґічного факультету в місті Клюж.

Кристиян был єдным з 10 співавторів словника і зобрал русиньскы слова до тем: Школа. Хыжа. Каждоденний жывот. Чловек. Природа.

Кристиян был чемпіоном шаховых конкурсів для молодежы, крайовых і медженародных.

В 1998 р. Кристиян был з полоничеством на Лемковині в парафії Ганчова, на святі Петра і Павла.

Смерт болит, а особливі болит смерт молодого, здібного чловека.

Бл. п. Кристияна пращало величезне число приятелів, товаришів, представители церковных власти, вірных, а прекрасным сьпівом попращали Го штыри хоры, в тым хор теольоґічного факультету.

Вічна Му памят!

Мирослава Хомяк
ведуча співавторка
„Інтерреґіонального русиньского словника"

Інтервью з Федором Ґочом

редактора „Бесіды" –

Петра Трохановского

П.Т. *– Ваше жытя, Федоре, жытя долголітнього діяча на лемківскій ниві, од шувного уж часу провокує мя до бесіды з Вами. Особливі же по выданю Вашой автобіографічной книжкы „Жытя Лемка", в якій не нашол єм высьвітліня вельох важных справ, влучні з том часово найближшом, яком была діяльніст в Объединаню Лемків. Были Вы адже не лем спілтворцьом, але і Головом Рады той новой лемківскої організациі. І з тої рациі, думам, мате неєдно до повіджыня.*

Ф.Ґ. – Ваша увага што до мойой книжочкы хыбаль трафна. Не вшытко з народно-культурного діяня шырше єм описал, бо тема моіх споминів дост інша. Та я вірил і дале вірю, же тоты мої спомины дополнят Колеґы, з котрыма єм спілдіял, головно в Лемківскій Секциі УСКТ. Шкода, же перший Голова Лемківскої Секциі, Михал Донскый, юж не жыє. Він за жытя обіцял писати і може даякы спомины остали в його документах.

Зауважате, же-м поминул створіня і діяня в Объєднаню Лемків. То правда, але то дост смутна історія в нашім і окреме в моім жытю – же аж прикро о тім писати. Творена товды серед Лемків ворожіст, нечесне інтригантско-політичне діяня то ганьба. Не хотіл бы-м і тых осіб, авторів той ганьбы ображати. Єднак для нашой історії треба бы лишыти опис фактів з того часу. Хоцбы о І Зыздї ОЛ в Сярах 9 листопада 1991 р. і о наступствах з тым звязаных.

П.Т. *– Акуратні – был на тым Зыздї і Ведучий Стоваришыня Лемків Андрий Копча. Та ничого конкретного, окрем съміху і маханя руками, не годен был о ним выразити. Як то ся стало, же Вы як Голова і більшіст Членів першой Рады ОЛ были сте змушены выйти зо салі обрад Зызду?*

Ф.Ґ. – То барз трудне пытаня і трудна тема до короткой одповіди. Такой комедиі, яку створили од початку Зызду авантурничы особы і деякы з Рады ОЛ, і нибы делеґаты я николи не пережывал. Такого підлого і брудного діяня, в тым і зо стороны колеґів я николи ся не сподівал. Тото вшытко до гнес стоіт мі в очах, тай розважам – чого приготовлено тоту комедию, якой в жытю споневіряных Лемків хыбаль николи не было. А запрошены были і гості заграничны, і представникы державных власти. Был то авантурничий, перфідний пуч, або інакше назвати – замах зорґанізуваной клікы проти декотрых членів Рады, якых узнано за невыгідных што до політичных і релігійных поглядів. Выдумувано ріжны провокацийны оскаржыня, же аж ганьба тото споминати. То было міцно обдумане діяня. Гнеска знаме, же пуч приготовлял секретар Рады Петро Шафран. І – вірити ся не хце – здрадницко діял і помагал в тім мій заступник, покійний юж М. Донскій. В створеній авантурі, юж по розпочатю Зызду, не было іншой рады – лем выйти з салі за іншыма членами Рады і делеґатами першых гуртків ци кружків ОЛ з гірскых сел: Ганчовы, Реґетьова, Гладышова, Перегримкы, Вільхівце, Зындрановы, Бортного і Полян. З першых орґанізаторів ОЛ опустили салю Зызду Теофіль Дубец, Євген Дзядош, Мария Ґоч, Миколай Ґабла, Надя Горбаль – знаны отже лемківскій суспільности люде. Вышли і другы делеґати згаданых сел. Не вышли з салі делеґаты гуртка ОЛ в Ждыни Петро Чухта і Штефан Дзямба. Сідили дальше тихонько і нич не повіли скорше чом і што роблят. Просто і одкрыто по десятох роках мож повісти же здрадили нас. А чом – то тыж знаме з дальшых іх діянь і плянів ватряных.

П.Т. *– Ту мя заболіл спомин, але не буду кубяте торочыл. Повіджте чом, як Голова Рады ОЛ, допустили сте до такого обороту справы?*

Ф.Ґ. – Штобы представити приготовляня Зызду, не мож минути блудів і моіх. То-ж треба іх хоц част одкрыти і вдарити ся в груди, бо народна мудріст дає науку, же нич без причыны ся не діє і же „рыба смердит од головы". Треба щыро пояснити тоты блуды, хыбы, якы мож было скорше зменшыти або і гет одсунути. Лем ци в єдній бесіді то можливе? То тема на цілу книжку.

Треба ся старати зрозуміти, же я мешкал далеко од Ґорлиц (Дуклянщына, Зындранова) і вірил єм же Заступник Головы Рады ОЛ М. Донскій допильнує справ і буде вшытко в порядку. Я не міг подумати, же знаний політичний і культурний діяч, старший віком од мене, досвідчений жытьово, даст ся „вробити" релігійным фанатикам і політичным інтриґантам. В нього, як заступника, я оставил печатку орґанізациі і вшыткы документы тычучы ся

створіня і діяна ОЛ. Не треба мі было принимати функциі Головы (бо де Зындранова, а де центр зареєстрованой організациі!), а кед юж так, то пильнувати одповідальности. З другой страны, трудно гнес – коли М. Донскій сам не може ся юж боронити – повісти на кілко корыстано з атрибутів „власти" Заступника, а на кілко діяно самовільні. Бо же діяно, то знаме.

Для історії неє што вкрывати, же Секретар Рады ОЛ П. Шафран майже одкрыто діял шкідливо по Ватрі в Ждыни, 1990 рока. Організацийний Комітет Ватры '90 принял постанову, же на ватрянім святі не будут зо сцены промовляты жадны політичны лідеры – вожді, як то было рік скорше, в Бортнім, де барз контроверсийно выступил др Володимир Мокрий. Выкликало то міцну реакцию і великій несмак, не лем серед православных (знаны сут одголосы, в тім і писаны, з тамтого часу). Староста Ватры '90 в Ждыни Євген Дзядош не міг зас пустити д-ра Мокрого на сцену, згідно з постановом Орґанізацийного Комітету. Єднак самовільні на сцену покликал посла В. Мокрого Александер Маслей, а за нима протестацийно проти посла вышла на сцену Надя Горбаль з Бортного і повіла што ій лежало на серци. Хто был тогды на Ватрі, тото заколочыня напевно памятат. І зас – подумайме – кому то было потрібне? Од того ся зачало вороже діяня проти Рады ОЛ, головні вроцлавскых лідерів ОУП Лева Ґаля, Василя Шоста і иншых. Юж тогды грозили одсуненьом членів Рады ОЛ, маючы в пляні перенятя той організациі і ватряных свят.

П.Т. *– О ватрах по Ватрах слухам з мішаныма почутями, хоц не повім – жебы мя оны справы не інтересували. І зато, хоц зышли мы на бічну тему, не перебивал єм. Але тисне ся на уста повісти о іншым пучу (Вы в ним участи як сам раз не брали), коли то пізнійшы, а днешні деякы предметовы „одсунены" „одсунули" давных газдів Ватры. Хто мечом воює... Та, здає ся, не скінчыли Вы розпочатой темы – о „одкрытым шкідливым діяню".*

Ф.Ґ. – Зараз по першій Ватрі в Ждыни П. Шафран писал в „Нашим Слові" допісы о своіх знаных поглядах, нибы в обороні д-ра В. Мокрого, а критично під адресом колеґів з ОЛ і орґанізаторів Ватры. (Рада ОЛ в тім часі не організувала ватряных свят лем окреме діючий Орґанізацийний Комітет. Хоц Члены Рады ОЛ были влучены до Орґанізацийного Комітету, уважам, же такій поділ был шкідливий, некорыстний.) Выстарчыт гнеска найти „НС" з 1991 р. і прочытати „протесты" вроцлавскых лідерів ОУП, а найцікавше і дивне, же влучено до тых інтриґ аж Оборону Лемківщыны з США. Можна тыж найти інтервью П. Шафрана з Анном Ширба зо Львова, котра недавно повіла мі, же автор злосливо покрутил єй слова, писал неправду. Ци то з любови ближнього?

На передзыздовій нараді Головной Рады ОЛ в Ґорлицях Т. Дубец і Є. Дзядош поставили внесок усунути з Головной Рады і зняти з функциі Секретаря ГР П. Шафрана – за його діяня, як Секретаря Рады, проти Раді. В голосуваню оборонили го М. Донскій, П. Чухта і Д. Рыджанич. Я ставил внесок зняти з функциі секретаря, а не усувати з Рады, бо-м якоси шкодувал П. Шафрана.

П.Т. *– Як знам, на І Зыздї ОЛ было меньше сентиментів, „шкодуваня". Якже то повело ся створити таку безсентиментальну коаліцию?*

Ф.Ґ. – Зызд не был належно приготовлений. Політично-релігійны колотникы перед Зыздом, на скоро, творили гурткы ОЛ – з членів гуртків ОУП – в Кракові, Лігници, Вроцлаві, Зеленій Горі, Ґожові і де лем могли, жебы мати своіх делеґатів. В горах організували гурткы з вірных грекокатолицкых парафій, в Розділю, Лосю, зас псевдодіяче Ян Фуджак і Ян Косарович писали зо своіх родин членів ОЛ і выберали делеґатів в Яслі, Грабі; аж і в Зындрановій створили другій гурток – з єдной греко-католицкой родины.

Я розумію, в каждій подібній організациі гурткы мож а і треба творити, але не в атмосфері ворожости, конкуренциі в тій самій орґанізациі. Чого, для чыйой корысти Лемків так ділено і ворожо наставляно єдных проти другых?! Новотворены гурткы не были через Головну Раду ОЛ приняты і затверджены. Делеґатітів выберано гет по партизантскы. Отож і зато належало Зызд одкликати.

До вручаня мандатів был пред Зыздом назначений Дмитро Рыджанич, але го злегковажено, одсунено. Я тото зауважыл аж в сам ден Зызду і попросил єм листу – спис делеґатів. На скоро скликал єм президию Рады ОЛ і зо списку приготовленого шахрайством скріслили мы неправных делеґатів. Але пучовці юж вручали мандаты і впущали своіх на салю Зызду. Двараз нечесно підходил до ня М. Донскій, жебым одкрывал, юж опізнений Зызд. І то был мій найбільший і остатній блуд в діяню ОЛ, же-м ся дал намовити і Зызд єм одкрыл, можна повісти по людскы. А што было дальше – кус спомнул єм скорше, же треба было выйти з салі од криків як на торговици. Лев Ґаль провокацийні кричал: „СБ, КҐБ, мафія, червены". До гнес не знам до кого ся то мало относити. Хто был, то памятат як єм го просил, жебы не ображал хвилі, бо то ганьба для нас.

До веденя Зъізду внескувано Є. Дзядоша і П. Шафрана. Проти Дзядоша піднято незвыклий шум, а юж померший Михайло Ковальскій підносил руку о голос. Коли єм чесно дал голос, він мал до повіджыня тото: „Ви вже не є Голова", хоц іщы не выбрано ведучого Зъізду і я з уряду мусіл вести вступны процедуры. Я му гречно подякував і слухал дале криків зо стороны пучовых „делеґатів", навет выпившых...

П.Т. *– А ци єст дака документация, ци дахто нагрывал, фільмувал Зъізд, або писал, хоцбы протокіл?*

Ф.Ґ. – Найліпшом документацийом зъіздовой інтриґы сут жыючы люде, участникы Зъізду, найвірнійшы делеґаты з гурткув – заложытелів ОЛ, але і іншы участникы пучу, з котрых дуже зрозуміло – же хтоси іх баламутил.

Од початку Зъізд брал на камеру А. Маслей. І што цікаве, вшыткы авантурничы выповіди, Л. Ґаля, М. Ковальского і інчых з фільму усунено. Вказувано фільм в Америці, Канаді і де лем вымагала пропаґанда, жебы вказати як то легко переняли ОЛ, Ватру. Треба признати, же удало ся ім, же выграли, переняли. Лем треба тыж памятати – як тота інтриґа поділила Лемків. Напевно то оцінит історія, а видно і тепер овочы того Зъізду.

Зъізд нагрывал тіж на маґнетофон молодий Лемко з Украіны, котрий гостював в тім часі в родині Грабанів в Криници, де по Зъізді і при мі одтворил награня. Він барз критично оцінил захованя „пучовців". Думам, же і іншы участникы ци гості Зъізду мают награня. І вірю – же удоступнят іх як архівны документы. Не лем до порівнаня фільму А. Маслея. Адже треба выдати книжку, збірку документів з того часу, бо жадна бесіда, жадне інтервью, хоцбы і трираз довше не вычерпат темы.

П.Т. *– То правда. Товды, зближаючы ся ґу кінцьови нашой бесіды, позволте же зьвідам іщы: як оцінюєте діяня ОЛ за минулых 10 років од памятного Зъізду?*

Ф.Ґ. – То тема дост трудна і шырока, хоц можу выповісти свої, може дискусийны, поґляды і увагы, без непотрібной, шкідливой критикы. — За 10 років не створено ани єдного колективу хорово-музичного ци театрального. І зато на ватряных святах в Ждыни нее жадного „рідного" свого колективу. Бо ансамблі „Лемковина", „Кычера", „Серенча" ци і „Ославяне не належат до ОЛ. — Як видиме, стараня о зворот майна, головно лісів, даремны. Судово має признане лем С. Гладик, але лісовы власти не вертают. — Хваліня ся числом гурткув і членів ОЛ то пропаганда на выріст. Неє жадного діяня ОЛ на східній Лемковині. Твориня гурткув ОЛ в гуртках ОУП то діяня політичне, бо кому потрібне подвійне членство в єдній орґанізациі. Кед ОЛ підпорядковане ОУП, то його статут вымагат зміны. В такій ситуациі назва ОЛ непотрібна. — За мало старань о повороты Лемків з выгнаня. — Ватряне свято в Ждыни остатні роки змінят ся в комерцийно-ґандльову імпрезу. Бо призрийме ся: кілько люди, окреме молодежы – в буфетах, а кілько оглядат концерты. Порівнайме, же ґет інакше то выглядат на святі в Михалові.

Не мож лем критично вшытко оцінняти, бо знаме трудности, і фінансовы і орґанізацийны. Найбільше увагы посвячат ся каждий рік на орґанізацию Ватры в Ждыни. І там дуже зроблено, може завдякы фінансовій помочы заграничных орґанізаций, головно Обороны Лемківщини з США.

Што до оціны 10-літньой діяльности ОЛ, хотіл бы-м іщы додати, же давных моіх приятелів, тых, котры пішли на співпрацю з „пучовцями", мучыло потім сумліня. Онедолго по Сярскым Зъізді, а актывнійше по ІІ Зъізді, юж покійний М. Донскій приїжджал до нас до Зындрановы з думками – штобы на місце ОЛ творити штоси нове...

П.Т. *– Ту, хоц не думал єм в заложыню того чынити, припомну весну 1989 рока. Товды то, на порозі „новых часів", коли нихто з давных старшых лемківскых діячи о них конкретні не подумал (Вы были товды за границьом, але знали сте хыбаль што ся діє), запросили мы – акуратні – М. Донского, а тіж Я. Трохановского і Т. Дубеца на заложытельске зобраня Стоваришыня Лемків (запрошеных тузів было більше, споминам лем присутных на зобраню.). Ци днес, по 13-ох („феральных"?) роках не шкода Вам, же не нашли мы ся в єдній орґанізациі? Адже – як сте оповіли – не судженым было створити лемківскій мир через створіня, уж і Вами, конкуренцийного ОЛ, „Лемковыны", яка мала великій мир в народі, тіж ся ріжні веде. Ватру в Горах, яка была сілю Лемків, заполнюют днес Перемышлыцына, Вармія, Кошалінцына, дакус-лемківска Україна. Лемкы з Ґір приходят на ню уж лем на пиво. Лемкы зо „Заходу" приїжджают уж лем в барз символічным числі. Ци не жаль Вам невыкорыстаного 89 рока? Адже враз, зо вшыткыма авторитетами, – з „Лемковыном", з Ватром – годни мы были зробити барз дуже. Ци не жаль Вам?...*

Ф.Ґ. – То велика тема. Тема на окрему бесіду.

П.Т. *– На котру, розумію, в будучности можу числити?*

Ф.Ґ. – Очывидні. Хоц не повело ся нам в жытю зробити вшыткого замріяного, належыт хоцбы лем о тім побесідувати, щыро і публичні.

П.Т. – *Будеме товды глядати такого часу, днес же дякую – за днешне.*

ЯРОСЛАВ ГОРОЩАК

Стрыльці

(З НЯНЬОВЫХ ОПОВІДАНЬ)

Дідо Антоний был, так як і його няньо, прадід Василь, хлоп войсковий і як то хлоп (певні не лем войсковий) любил всяке оружа. Як вернул з австрийского войска та си купил стрыльбу і покус прибувал полювати. Няньо тіж любил оружа. Юж яко молодий хлопчыско здобыл деси малокалібровий карабинок. Называл го фльоберт (хыбаль з німецка). Оповідал мі як стрылил колиси до вовюркы, высоко на ялици. Тота погнала гори стовбуром і няньо думал, же єй не трафил, але она летіла до горы хоц ся ій юж стовбур скінчыл, а потим зачала падати з голузи на голуз – аж впала на землю. Мала дірку в грудях і няньови ся єй жаль зробило. Більше не стрылял до жывого сотвориня. Дідо Антоний не часто дашто застрылил, але раз, коли няньо был іщы малий, дідо принюс до хыж застрыленого рогача. Было то такє чудне і страшне для него, же няньо як го взрил та аж підскочыл. Тото підскакуваня му прешло аж деси по двох тыжнях. Як юж мал зо сім років, та ся зачал інтересувати няньовом стрыльбом, а стрыльба найчастіжше вісила си высоко на сьціні, на клинку. Раз, як родичив не было дома, няньо приставил си лавку гу сьціні, на лавку поставил стильчык і знял стрыльбу з клинка. Тяжка была як фрас. Зачал няньо роззерати ся по хыжи, до чого бы ту выцілювал, але в ізбі не было нич цєкавого. Вышол на пориг і зас ся зачал роззеарти за даякым цільом. На середині подвірця стояла його молодша сестра Олька. Няньо выцілювал до ней і крикнул:

— Олько втіч! Бо тя застрылю!

Олька знала, же стрыльба напевно не є набита, але фукнула на няня і втекла з подвірця. Няньо зачал водити люфами по подвірци.

— Гм, до чого бы ту стрылити ?

Серед двора ішла си колышучы ся помаленкы качка. Жебы так стрыльба была набита. Выцілювал по люфах і зачал помалы тягати за цинґель, аж ту як не грухне, як не копне го в рамено. Мало му стрыльба з рук не вылетіла. З люфы ся скурило і на подвірци остало лем пів качкы. Няньо очы вытрищыл зо страху. В ухах му дзвонило.

— Боже! Як бы так была Олька не втекла..

Ладунок сьруту з близкой одлеглости єст гірший як куля. Робит дзюру як пястук. Ольку бы на піл урвало. Дідо певні мусіл речы - але тоты хлопці то гади - і напевно няня за то не погласкал, але няньо юж нич о тым не повідал.

Недалеко дідовой хыжы мешкал сусід, што тіж был стрыльцьом. Ходил си сусід на полюваня осибне і ридко коли жебы дашто не принюс. А то серну, то зас рогача. То дика або і єленя привюз возом з ліса. А хоцкі і заяця, але все. Дідови зас ридко ся дашто трафило. Сусід ся сьміял, же дідо кепско стрылят. Діда зьвіст брала бо ведлуг него стрылял добри. В войску го все хвалили. Аж раз дідо, як ся споткал зо сусідом в лісі і оба мали стрыльбы, зостругал з ялиці убок так, же зробила ся ясна пляма як долон і запропонувал, жебы оба стрылили до той плямы з 50-тьох кроків. Сусід не баз хтіл, же то патронив шкода, але коли повідал, же ліпше стрылят та ся му не пасувало выцофати. Стрылили раз і пішли гу они плямі. Вышло, же сусід фактычні добри стрылят, але і дідо не дуже гірше. Срылили другій раз і вышло дідови навет ліпше. Сусід признал, же дідо фактычні зна стрыляти.

— Но та видно не знаш Антоний як зьвірину підыйти - повіл товды сусід

Тай зачали дискутувати, бо дідо і з тым ся не міг погодити.

— Та як підходжу - під вітер, відомо.

— Може не знаш кади зьвірина ходит?

— Та то преціж познати по шлідах.

Зачал дідо оповідати о місьцях де котры зьвіры ходят, де спят, де жеруют і вышло, же добри зна терен. Дідо в кінци попросил сусіда жебы го взял зо собом на полюваня. Сусід не барз хтіл, але в кінци ся згодил.

Засіли в місци кади мали іти дикы, єден з 50 метрив од другого. Чекали якісий час, не долго і юж ся вершкы гущыка зачали рушати. Ішол велькій дик. На сусіда. Дідо ся не міг надивувати тому. Сусід стрылил і звлекли го на пут, де чекала фура. Сусіда діти іли мясо, а дідовы дальше кромпелі.

Діда дальше мордувало як сусід тото робит, же як юж піде до ліса та мало коли з порожніма руками вертат. Люде шепталали - зо зависти - же му дябли зьвірину наганяют.

Мордувал діло сусіда, аж деси пред Великодньом тот му гварит так.

— Знаш Антоний, я ти повім, але мі обіцяй, же никому не речеш ани словечка. Дідо радо ся згодил і просил

— Но та повідай скоре, повідай. І сусід зачал повідати.

— За два тыжні буде Великден - ні?

— Но, та так - повідат дідо

— Підеш до сповіди а потим до причастиі.

— Но, но, і што?

— Як ти сьвященник дадут причастию та того не гывтай.

— Лем што ?

Скорше си зрыхтуй маленку паперйову торбочку, а найліпше зо дві - єдну в другій, жебы ти не претекло. Выйд з церкви і выплюй причастиє до той торбочкы.

— Но, а але по што?

— Чекай. Іди скоро домів. Маш дома розпятя?

— Мам. Над дверми вісит.

— Добри. Набий том торбочком стрыльбу і - стрыль ньом до розпятя !

Діда зморозило.

— Што повідаш? - зьвідал ся іщы раз.

— Зроб як ти гварю і все будеш мал даяку зьвірину під люфами - повіл сусід деси неприємным тоном і скоро одышол.

Дідо стоял остопілий як бы замороченый. Якже то? До Ісуса Христа стрыляти? Причастийом?

На саму думку страх го обышол і зимна роса на чело му вышла.

— Та то так? То душу треба бісови продати? О ні! То юж волю дальше істи кромпелі з капустом.

Но але чого то Бог не приведе човекови зьвіря пред стрыльбу, лем ся треба бісови запродавати?

Видно Господ і над зьвірятми ма милосердя, а чортови вшытко єдно. За душу буде ти зьвірину під стрыльбу носил.

Не мал дідо і дальше векшого щесьця в полюваню, але того не жалував. Сусідовы сынове мали до фраса оного мяса, але деси нияк не выросли. Дрибны были, хоц сусід малий не был, а і фалівны кус, як не в єдным та в другым. Люде повідали, же видно чортове мясо на хосен не іде...

Гнеска треба бы тіж сприбувати посмотрити на тото з пункту виджыня XXI-го століття, якє ся понад рик тому зачало. Отже сусід міг як раз быти добрым полювачом. Ліпшым як дідо Антоний і інчы стрыльці в Білшареві. Міг мати талант до полюваня і якісе вычутя, котрого не мали інчы. Найлекше товды было речы - же такому дябли зьвірину носят. А сусідовы сынове? Могли прейти даякы хвороты за маленкости, могли мати злу опіку, або спали на жылах водных не маючы о тым понятя - хоц што могло быти причыном, же не выросли, а і якісы додатковы ганчы мали.

Но а тото його оповіданя? Штож, міг знати што люде шепчут і нароком оновіл таке дідови, жебы тот ся од него одчыпил. Дідо, як видно, не затримал того для себе, ани не справдил ци сусідовы рады фактычні помагают в полюваню.

Яка бы правда не была - та добри, же за сусідовом радом не пішол. Циж не так?...

&

ПАВЕЛ КОРОБЧАК

Короткій, драматызуваний, писаний діальог о чытаню

Сцена I

Дідаскалия

Сцена найліпше порожня. Масти чорны, брудны, обычайны. Найрадше самы дошкы і голы стіны. Або повішаны на стінах чорны котары.

Посередині, передом ту публиці, так, штобы сідячий при ним звернений был тварю до люди (хто дахто пришол): - бюрко. Деревяне. На бюрку обычайна, горбата лямпка, шмаряюча сноп жолтого съвітла на білу картку паперя. Видно лем картку, бюрко і оперця за ним.

Входит ПОЕТА. Облечений на чорно: черевікы, ногавкы, гольф, волося, очы, пізріня. Сідат за бюрком, бере в руку перо (конче чорне) і завішаючы го над картком (котра є задрукувана або записана – вшытко єдно) зачынат чытати. Вшытко. Разом з тыма дідаскалиями. Ситуация дост нештоденна, бо тот, о котрым чытам, зна што робит тот, котрий чытат. Тот же зас – сам є чытаний, а тымтот: чытаючий. І так в нескінченіст подвіня...

Поета(/ы)

Лямпка осьвітлят бюрко, вырізуючы го остром границьом з челюсти ночы, разом з сідячом попри ним персоном. Пункт в безчасовости. На пласкатым, деревяным бляті, біла, чыста картка паперя. Згорблений праві-автор загмер над ньом. Скамянілий. В руці держыт перо, котре без вічніст зближат ся до безмірной білости карткы, в зближаню тым знерухоміле. Мохом паучыи вшытко получене в великій кокон зтужіня. На вікы.

Зо сталівкы пера, капля за капльом, стікат червено-чорна, густа як мед, кров. Помалы розливат ся по картці в штораз шыршу млаку. В єй скамянілій глубині одбиват ся темно жарівка лямпы.

Ту є жытя.

Дідаскалия

ПОЕТА підносит голову (цілий час мусит чытати, або гадати з памяти – як волит) і смотрит з каменом тварю, без выразу, в страну публикы. Думат о тым, котрий іх тепер чытат.

КУРТЫНА

Федор Віцо, ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА; (без місця і рока выданя, хоц знаме же книжку выдано в 2001 р.) стор. 128, ISBN 80-89041-05-1

Зобраны а радше выбраны творы найзнаменитшого русиньского сатирика, з тлумачынями на анґлицкій і словацкій языкы. З богатозмістовым вступом П. Р. Маґочі, з коротком автобіоґрафіом (*Пару слов о собі, але главні о роднім краю*), написаном – як гварит в ній сам Автор – *на тот раз переважно важно* (поважні).

То важна заувага, адже Федор Віцо пересьміял ся (і пересьміял жыта), мож речы, ціле жыта. Нераз з болячыма слызами в очах, але пересьміял. В образках, рахуваных уж хыбаль на тисячы. Ци годен чловек омовити тоту епопею? Ци мож дашто доповісти до Федора Віцо?! Жебы ся самому *шкаредні* не осьмішыти?..

Публикували мы Федора Віцо не раз, прото – хоц нашы краї по сусідстві, хоц бывали мы в „єдній системі" (а може зато?) – невельо знаме о ним самым.

Вродил ся Федор Віцо 9 листопада 1944 р. в бескідскым, русиньскым селі Шапинец. Не было то родове, одвічне гніздо. Родиче його были учытелями, якыма доля в тым нелеґкым часі перемітувала з місця на місце. Для самого Федора Шапинец, очывидні, міг быти рідністю, кед бы мал щестя го запамятати. З другой страны дост трудно бесідувати в тых катеґориях, бо для молодого, быстрого хлопця нове місце в якым ся (по кілкох в меджечасі) нашол, сама... злата Прага, была добром школом жыти. Правда, тыж єй лем лизнул, ходил ту до третьой клясы, жебы четверту кінчыти в оддаленым зас о соткы кільометрів словацкым Зволеню. До середньой – артистично-промысловой школы ходил в Братиславі. І товды уж рысунки, карикатуры Федора Віцо зачали ся появляти в знаным словацкым сатиричным часописі „Рогач" та інчых періодиках. По скінчыню школы, на одділіню різбярства, в 1962 році переселил ся до Пряшова. І ту уж остал, остає до днес.

Час тоталітаризму, в сенсі находжыня сатиричных тем, был бодай найлїпшым часом для шаленого, вічного жартівника. Та жартувати товды не было барз безпечно. Переконал ся о тым Федор Віцо болячо в „ческым" 1968 році. Тяжко ся пак было даґде займати, жебы зо свого великого таланту дашто мати. З часом *компетентны органы* – як пише во вступі до того выданя проф. П. Маґочій – *дозволили навязати співпрацу з мало знаныма регіональныма періодиками, які выдавал товдышній Культурний Союз Українських Трудяших в Пряшові*. Працувал в „Дружно вперед", а пак (по ріжных перипетиях) в тыжденнику „Нове життя", в якым зачала ся (од 1974р.) його (і чытачів) пригода з циклюм *Ілько Сова з Баюсова*, продолжаюча ся до днес. З перервом од в 1984 до 1989 рока вымушеном через редакцию. *Ількови Сові*, ци радше Федорови Віцо повело ся і так найдолжше функционувати в комуністычно-українскым періоді з рідным русиньскым словом, ограниченым до мінімум на неціліі страничці *На діалекті* (інчы матеріалы, за вынятком етноґрафічных записів, „ішли", кед добрі памятам, лем три, штырі роквы).

Новий, свобідний під языковым взглядом, період зачал ся в демократычній реальности. Тот час позначыл ся і новом темом в творчости. Ґу політычным, культурово-соціяльным, родинным і інчым темам дішли односины русиньско – українскы, русиньско – словацкы, явили ся Русины в контексті сьвіта, сьвітовой культуры, з вершыном сарказму при схоснуваню Гамлетового *Быти ци не быти*.

З Віцом Русинам быти легше. Віцо гвойде і там, де не годны ся пробити петиції, урядовы писма. Треба Му вінчувати долгых літ. Тыж зато – же нам Го барз треба. **(пт)**

Книжку мож придбати в Редакції „Русина": Rusín, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR; tel. 091/ 77 25 629

UCHWAŁA
Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków z dnia 28 kwietnia 2002 r.

W obliczu 55 rocznicy Akcji Wisła, gdy Łemków brutalnie wysiedlono z ich ojczystych stron – Łemkowyny, Zarząd Główny zwraca się z apelem do Braci Łemków by na arkuszach zbliżającego się Narodowego Spisu Powszechnego dali dowód swego przywiązania do łemkowskiej historii, kultury i dziedzictwa wpisując jednoznacznie swoją przynależność narodową.

Bracia Łemkowie,

jest nas teraz w Polsce około 60 tysięcy, a miało nas przecież w ogóle nie być... Nie być dlatego, że mówimy inaczej – bo po łemkowsku, że modlimy się inaczej – bo w cerkwi. Nie być dlatego, że mamy swoje odmienne zwyczaje, że mamy swoją orginalną karpacką kulturę. Wyrzucono nas siłą z ojczystej Łemkowyny, gdzie gaje zielone, rwące potoki i góry – i gdzie mieszkaliśmy przez wieki. Rozproszono nas. Czy teraz, gdy w grobach leżą nasi dziadowie, którzy ginęli w obozach za to tylko, że byli sobą – Łemkami – Ty zachowałeś jeszcze swoje sumienie, odwagę?..
i powiesz – tak, jestem narodowości łemkowskiej! Nic złego Ci za to nie grozi, jak było do niedawna. Miej odwagę Łemku. Powiedz otwarcie – JESTEM ŁEMKIEM, MOIM OJCZYSTYM JĘZYKIEM – ŁEMKOWSKI. Niech wreszcie w Polsce, w Europie i na świecie wiedzą – Łemkowie nie zginęli – mieszkają, pracują i chcą żyć tu i teraz. Przeszłość odeszła, liczymy na przyszłość. Będziesz miał prawo wówczas powiedzieć – jestem Łemkiem, a moją ojczystą ziemią jest Łemkowyna.

Zarząd Główny
Stowarzyszenia Łemków

До Краянів в Польщы і за границьом!

Do Rodaków w Polsce i za granicą!

В половині 2002 рока мине 55 років акциі „Вісла", по котрій раз на все мал пропасти наш нарід. Не пропал. Жыє і жыл буде так долго, покаль мы сами будеме дбати о тото. Сполнит ся наша воля істнуваня, кєд будеме плекати рідний язык, культуру і історию. Кєд не будеме стыдати ся, же мы Лемкы і все будеме памятати де наше коріня. Коріня, од котрого одтяли нас злы люде і злы часы.

І людям і часам мож і треба кописи выбачыти, але николи не можеме забыти о нашій траґедиі. Траґедиі нашых дідів і вітци. .

З пошаны для них постарайме ся – враз, спільныма силами поставме ім памятник. Не з каменя, ани не з желіза, але з жывых, хоц лем фільмовых образів. Такій історичний памятник, котрий был бы зрозумілий для вшыткых люди на сьвіті.

Спільныма силами зробме наш фільм о тамтых, так гіркых для нас часах, фільм під наголовком „Акция Вісла". Зробме тото сами, бо нихто інчий того нам не зробит. Вкажме, же сме єдністю, же не розбила нас тота "Акция", лем іщы барже злучыла і то не лем тых што єй пережыли, але і тых што знают єй з описів і оповідань.

Звертаме ся до Вас Краяне! – **поможте!!!** На тото не треба великого гроша, даґде під 40 тисячи злотых – лем на професиональне камеруваня, операторів, складаня і транспорт. Словом лем тото, што мусиме зыднати.

Перед камером выступлят нашы люде, молоды і старшы, тоты котрым дорога єст наша істория. Головным ініциятором і сценаристом фільму єст наш автор і режысер выставляных недавно драм о історичній тематыці, такых як „Одтяты коріня", „На чужыні", „Остатня година", „Вертеп в Карпатах" і інчых – Андрий Копча.

Фільмовы роботы хочеме розпочати на Лемковині юж з початком липця того рока. Премєра фільму могла бы одбыти ся юж в осени. Хоц минуло веце як піл столітя, разом задбайме о тото, жебы старше поколіня могло іщы засьвідчыти своім вкладом до минулой істориі.

Вшыткы офіродавці можут найти ся в фільмовым описі, очывидні лем на выразну згоду каждого.

Буд спілтворцьом істориі – фільму „Акция Вісла"

W połowie 2002 roku minie 55 lat od akcji „Wisła", po której raz na zawsze miał zniknąć nasz naród. Nie zginął. Żyje i żył będzie tak długo, jak długo my sami będziemy o to dbać. Spełni się nasza wola przetrwania, jeśli będziemy pielęgnować nasz język ojczysty, kulturę i historię. Jeśli nie będziemy wstydzić się, że jesteśmy Łemkami i zawsze będziemy pamiętać gdzie są nasze korzenie. Korzenie, od których odcięli nas źli ludzie i złe czasy.

I ludziom i czasom można i trzeba kiedyś wybaczyć, lecz nigdy nie możemy zapomnieć o naszej narodowej tragedii. Tragedii naszych dziadów i ojców.

Przez szacunek dla nich postarajmy się – razem, wspólnymi siłami zbudujmy im pomnik. Nie z kamienia, ani nie z żelaza, lecz z żywych, chociaż jedynie filmowych obrazów. Taki historyczny pomnik, który byłby zrozumiały dla wszystkich ludzi na świecie.

Wspólnymi siłami zróbmy nasz film o tamtych, tak gorzkich dla nas czasach, film pod tytułem „Akcja Wisła". Zróbmy to sami, bo nikt inny tego nam nie zrobi. Pokażmy, że jesteśmy jednością, że nie rozbiła nas ta „Akcja", lecz bardziej jeszcze złączyła i nie tylko tych, którzy ją przeżyli, ale i tych, znających ją z opisów i opowiadań.

Zwracamy się do Was Krajanie! – **pomóżcie!!!** Na to nie trzeba wielkich pieniędzy, gdzieś około 40 tysięcy złotych – tylko na profesjonalne kamerowanie, operatorów, składanie i transport. Słowem jedynie to, co musimy wynająć.

Przed kamerą wystąpią nasi ludzie, młodzi i starsi, ci dla których liczy się nasza historia. Głównym inicjatorem i scenarzystą jest nasz autor i reżyser wystawianych niedawno scenicznych sztuk o tematyce historycznej, takich jak „Odcięte korzenie", „Na obczyźnie", „Ostatnia godzina" i innych – Andrzej Kopcza.

Pracę nad filmem chcemy rozpocząć na Łemkowynie już początkiem lipca tego roku. Premiera filmu mogłaby odbyć się już jesienią. Chociaż minęło ponad pół stulecia, razem zadbajmy o to, żeby starsze pokolenie mogło jeszcze zaświadczyć swoim wkładem do minionej historii.

Wszyscy darczyńcy mogą znaleźć się w opisie filmowym, oczywiście za własną zgodą.

Bądź współtwórcą historii – filmu „Akcja Wisła"

Nasze konto: PKO BP IO Legnica 10203017 – 127730041 z dopiskiem „film Akcja Wisła"

Вшыткым Офіродавцям – дякуєме! Щыре – Боже заплат!!!

Wszystkim Darczyńcom – dziękujemy! Szczere – Bóg zapłać!!!

ROBERT DROBYSZ

Król

Dawno temu byłem na wycieczce w górach. W Beskidach Zapomnianych. Po drodze na jeden ze szczytów napotkałem na wpół rozwaloną połemkowską chatę, ze starości zapadniętą w ziemię, porośniętą mchem. Wokół szumiały drzewa ze zdziczałego sadu. Byłem zmęczony, postanowiłem więc wejść do środka. Miałem nadzieję, że ocalała przynajmniej jedna ława, na której będę mógł się położyć i odpocząć. Gdy oczy przyzwyczaiły się do półmroku dostrzegłem rzeźbę, wypełniającą prawie całą chatę. Po bliższym przyjrzeniu się dostrzegłem, że jest to wyciosana w lipie postać Chrystusa. Figura była wręcz wycyzerowana do bioder. Reszta postaci została ledwie zaznaczona ciosami siekiery. Po chwili dostrzegłem w kącie izby człowieka, leżącego na łóżku. Podszedłem bliżej. Starzec miał twarz pooraną zmarszczkami jak ziemia na wiosnę, po bronowaniu, a jego ręce, podobne do konarów drzew spoczywały bezwładnie na derce. Obok leżała siekiera. Łemko nie chciał ze mną rozmawiać. Mruknięciem pozwolił mi nabrać wody ze stojącego przy łóżku wiadra. Gdy ugasiłem pragnienie wskazał ręką na drzwi i kazał wyjść. Opuszczając to miejsce słyszałem jego niezrozumiałe i gniewne mruczenie.

Wróciłem do miasta. Pracowałem, uczyłem się. Żyłem, pogrążony w wirze codziennych spraw. Jednak ten starzec i jego tajemnicza rzeźba nie dawały mi spokoju. Uporczywie powracały w snach. Wreszcie postanowiłem wrócić w to miejsce na jawie. Po kilku dniach byłem na miejscu. Drzewa zostały wycięte, droga rozjeżdżona przez buldożery przypominała autostradę w budowie. Jakimś cudem pośrodku rumowiska stała koliba. Wchodzę do środka. Rozglądam się. Rzeźba stoi jak kilka lat temu. Wykończona, przedstawia Chrystusa cierpiącego, na podwójnym, łemkowskim krzyżu. Podchodzę bliżej i widzę, że postać Jezusa ma twarz starego bacy.

ВАСИЛЬ МАХНО

Лемки

наївні – намальовані наче дитячою рукою –
вони залишилися у засохлій золотій
фарбі Никифора

– криві капелюхи –
– несиметричні очі

на возах бо повертаються з ярмарку
завтра знову треба
пасти худобу і стригти овець

відганяти вовків

і слава Богу – що скінчилася війна
так думали

❦ ❦ ❦

СТАНІСЛАВ ЕЛЬМЕР

Спомин з Лемковины

Лиш мі своє лице
з блудньма очыма
споряджу твій портрет
як ікону повішу
в часовни з місяцьом
на втіху смуткови
дівиці

З придорожньой святыні
не позерай на мя
деревяныма очами
най уста твої
гріх мій явят
Богородице

Вірш Станіслава Ельмера стрітил єм зо двадцет років тому в тыжденнику „Podkarpacie". Товды єм го перевьол на лемківску бесіду. Днес, коли-м серед папериск нашол заарджавіле уж моє писаня (оріґіналу, на жаль не мам), не опер єм ся ожывити тамто – молоде іщы – захопліня.

❦ ❦ ❦

...А, што до верша Василя Махно (од серця прошу, не бер мі за зле, Брате, тото „...А што до"), чудовой Поезиї (!) – хоц коментуют поезию лем нерозумны – буду нерозумным і наївні, несиметричні причыною парафразу Ельмера:

не позерай на мя
блакітныма очами...

Dorohyj naš prijatel'u

Duže mene tišit, že na obratnoj dorohi z 6 Wsemirnoho Kongresu Rusinow my lično mali možnost' povstrićatisja vmisti s mojim prijatel'om Michailom Dronovom na prjašovskoj stanciі. (...)

Ja ne zabyl, že obišćal napisati statju – svoji vspominky na roky 1946/47, koli nasilstvenno opovažilisja mocny toho času – Bjerutovcy – vyhnati zo svojich domov našych bratov Lemkov – Rusinov. Ja v tych rokach byl 7-8 kl. gimnazii i ja z Legnavy 2 raz navštivil Milik. V Andrejovki žily takže našy jednokrovny brat'a. Teper po nich pripominajet derevjana cerkovka i cmyntar na horbku. Vidno to z našoj strany – od sela Starina. Jak budu mati času – to je tema, kotra ma svoju neustalu platnost', napišu i zašlu do Krinici.(...)

Želaju mnoho i mnoho zdorovl'a, šťasťa, Božoho blahoslovenija i tvorćeskich uspichov, šť'asťa v žizni!

Z hlubokim uvaženijem i so želanijen všytkoho najlipšoho – prijatel'

Havryjil Beskyd
Prjašov

Wołanie

Jestem czytelnikiem „Besidy" od kilku lat. W gazecie znalazłem treści, które odzwierciedlają losy naszych ludzi, którzy doświadczyli wygnania i stabilizowania w koniecznej rzeczywistości na zachodzie. Konieczność nakazuje, niestety, dostosowanie do warunków i sytuacji w jakich się ludzie znaleźli, przesiedleni do obcych sobie stron – na czużyni. W zdecydowanej większości daliśmy sobie radę, poczynając od rodziców, którzy potrafili urządzić nowe miejsca życia i wskazali cele nam, dzieciom. W tej koniecznej pogoni za stabilizacją życiową w większości nie mogliśmy kultywować naszych tradycji, które znamy bardzo okrojonie – utajniane często przez najbliższych. Były to zachowania przymuszone sytuacjami środowiskowymi, gdzie były i są zakorzenione stereotypy propagandy motywujące Akcję Wisła. Po tych wielu latach znoszonych pomówień, że tępiliśmy Polaków, Senat Rzeczypospolitej Polskiej w roku 2002 uznał, że dokonanie wypędzenia Łemków z ich ziemi nie mieściło się w żadnych normach prawnych, a więc oskarżanie nas o mordowanie było bezpodstawne! Nie mnie sądzić problem racji polsko – ukraińskich, gdzie istotnie mordowali się między sobą, ale na ziemiach niezamieszkałych przez Łemków, tj. na wschód od Komańczy, Zyndranowej i Krosna.

Nie mogę więc zrozumieć racji części Łemków – reprezentowanych przez Zjednoczenie Łemków – którzy utożsamiają się w łączności z Ukraińcami, skoro nasi rodzice jak też bliscy nigdy nimi nie chcieli być.

Z naszych stron, ze wsi Konieczna przesiedlono do jednej miejscowości w powiecie głogowskim 12 rodzin. Wtedy nie miałem jeszcze roku życia, przeżyłem w tym środowisku łemkowsko-polskim całe lata młodości. Dzisiaj mam 56 lat. Nigdy nie słyszałem od naszych, że mamy jakieś związki z Ukrainą, bądź żeby rodziny wcześniej je miały. Słyszałem, że „chodyły na Słowaky i do Bardyjowa". Chodzili czy jeździli do Gorlic, Krakowa. Wyjeżdżali do Ameryki, ale na pewno nie jeździli do Kijowa czy Lwowa. (...)

Przesyłam wycinek artykułu z „Gazety Lubuskiej", który został w niej zamieszczony po odbytych Dniach Kultury Łemkowskiej z 17/18 listopada 2001 roku. Wymieniony tam Hładyk w udzielonym wywiadzie mówi: „Z domu zapamiętałem nie słowo Łemko, Ukrainiec, a słowo Rusin. Ale historyczny Rusin jest współczesnym Ukraińcem...". Historyczny Rusin zapewne jest po części Ukraińcem, ale ja zapamiętałem słowo Rusnak. Rusnacy nie emigrowali na Ukrainę, najwyżej „do Rosyi". Zresztą Łemków wysiedlono tam w większości przymusowo i to jest przeogromna nasza tragedia. Więc Łemko to nie Ukrainiec, Łemko jest Rusnakiem.

W pierwszym dniu spotkania w Zielonej Górze było wygłoszonych sześć referatów, z tego dwa odczytały autorki po ukraińsku, a pozostałe przedstawione były przez autorów po polsku. Już ten fakt wskazuje i nasuwa wniosek: czy oni mówili o jakiejś wymarłej cywilizacji? Albo może szerzej: jakim prawem śmieli mówić o nas nie naszym językiem! Na początku spotkania było może 70 osób, ale do końca nie doczekało 30. Nie byłem na występie „Kyczery", bo na drugi dzień było Spotkanie z Kulturą Łemkowską w Gorzowie (gdzie „Kyczera" również występowała). I tu w końcu olśnienie. Spotkanie jak zwykle odbywało się w teatrze, cały obiekt wypełniony, a to chyba z 500 ludzi. Byli staruszkowie, ale też młodzież z dorosłymi. Występy trwały pięć godzin i wszystko w naszym języku – na scenie i w kuluarach. Nie muszę się długo zastanawiać gdzie naprawdę byli reprezentowani Łemkowie.

Hudak Paweł
Zbąszynek

Дякую, Пане Павле, за лист. Виходячы з того, же од кількох раків чытате „Бесіду" (хем тяжше Вам певно по лемківскы писати), пишу тых пару речынь по лемківскы. Не мам очывидні заміру з Вами полемізувати, бо в основі то роля Чытачів (хыбаль же дахто звертат ся выразні до редактора). З редакторского лем обовязку – жебы не посуджено нас

о цілковитий брак контролі над ідеями пропагованими в „Бесіді" – прагну повісти, же:

Ізділи наши і до Кыйова, Львова, Перемышля, вчыли ся там, студиювали, а пак бывали (тіж там) професорами, епископами, аж і митрополитами. Мали мы з тамтом страном – через релію і не лем - великій духовій, емоційний звязок. Аж до часу, коли „тамта страна" (уж лем Львів і Перемышль, Кыів в тым пальців не мачал) – сама одослала нас на захід – до Талергофу.

Очывидні, все чули мы свою „своіст", што выразило ся в нашій духовій і материяльній культурі. І тому своіст чуєме, маме до днес. Мате еї і Вы. І добрі! І так тримайме! (Редактор)

Добрий день, пане Петро!

Як добре, шо воля Божа, хоч і з допомогою листів, але познайомила нас, колишніх сусідів по Лемківських землях.

Я, Володимир, син Петра Юрійовича Прислопського, народився в 1946 році вже на Україні.

На превеликий жаль Ваш зворушливий лист і такий цікавий часопис „Бесіда" не довелося прочитати моєму татові, бо 2 квіпня 1998 року він упокоївся не доживши три місяці до 90 років. (...)

З Богом будьте здорові. Чекаємо відповіді. З пошаною до Вас від імені сім'ї Прислопських

Прислопський Володимир Петрович
Зіньків, Полтавська обл., Україна

...І пізрийте, яка доля! Писал ем до Чловека, якій... вмер три роки тому. Але то з вины „свіжых відомости" газеты, з якой ем черпал (порівнайте – „Бесіда", Нр 62, стор. 6, 18-19). Та добрі, же одозвал ся сын. Дякую, Пане Володимире. Тішу ся барз, же – розтрачены по съвіті – помалы ся однаходиме. Ваш долгій лист выкористаме при інчій нагоді. (Ред.)

WPan Dymitr Rusynko
Stowarzyszenie Łemków
Dział Kolportażu

(...) Korzystając z okazji, pozwolę sobie wyrazić swój zachwyt, gdy na zamieszczonej w nrze 64 „Besidy" mapce ukazującej geografię odbiorców pisma zlikalizowałem nasz mały Stęszew – zapewne jestem jedynym tu stałym prenumeratorem – choć niekoniecznie jedynym czytelnikiem: egzemplarze są archiwizowane w International Institute of Ethnolinguistic and Oriental Studies i czytują je nasi goście (stąd odbiorca nie tylko „prywatny", zaś zasięg z pewnością zwielokrotniony).Wedle ostatniej kwerendy, mamy w zbiorach wszystkie numery z wyjątkiem (jakby nie dotarł) 55: (...)

Jeszcze raz dziękuję, pozostaję z szacunkiem. I dobrymi życzeniami.

Prof. Dr Alfred F. Majewicz
Poznań / Stęszew

Мы надлюде?
(Одповід на вірш Петра Мурянкы
„Мы надлюде")

Направду
трудно то зрозуміти
чом
хоц сте не діти
„робите"
под вітер

P.S
Тых кілька написаных слів влетіло мі в пам'ят пару літ тому і не знам, коли з ней вылетіло. Ліпше пам'ятати тото што добре і суце. Гнеска пришли они до мня на папери барз красным знов. І зас сором.

Думав ем, же хтовды в „Загороді" была то помилка – похыбка, чи штоси таке подібне. Єднак на жаль ні. На превеликий жаль.

Може і не гідний тото писати

Мірко Пецух
Гожів

Гідний, гідний – Мірку! І верш Твій барз добрий, лем му наголовок змінити. Бо я ся не почувам до того – же >„роблю" під вітер<. („тобто" комуси на зліст) Я роблю своє. Так як тото „робленє" чую, кохам.

Вертаючы же до Твойого вываженого, перфекційні предуманого писаня (Думам – не гниваш ся, же гварю Ти на „Ты", але, о кілко памятам, так ем ся звертал до Тебе при нашых стрічах. Зрештом мам сой тото „Ты" за близкіст і кед бым днес, ци од днес, од Твойого листу, зачал „(ш)панувати" – годен бым подумати, же ем ся окропечні на Тя запонурил.) – мушу речы: не познаю Тя, Мірку!

Знам, же кохаш Лемковину, же маш ся за Лемка (в льокальным розумліню /тото „льокальне" барз ту паскудне, але як інакше повісти?/), хоц маш ся в „выжшым" розумліню за Українця. Знам, же не стыдаш ся і николи не постыдаш меном „Лемко". І барз мя інтересує што бым повіл, кед почул бы Ты (так як я) скєрувану до себе наівну, глупо натхнену, з позиції „надлюди" выповіджену алюзію: „Мы не є лемки, мы українці з Лемковщыны". Не мам обєкцій до начыйой українскости, але они были для мене „цыганами". І так ем тото унял (памятам, як ся з того окропечні съмял бл. п. Ярослав Полянський, хоц тіж ся мал за Українця). Не зрозуміл ес мя, публічні, Мірку, враз з анонімами, якы мам сой легці. Не хтіл ес зрозуміти? Бо не вірю, жебы-с не потрафил.. (**Петро Мурянка**)

ВАНЬО

Миле – бо своє

(одповід п. Горбальови)

Чытам я „Бесіду" –
Лемківску газету.
Тогоричну першу –
Шистдесят четверту.

І лечу очами
Од страны до страны,
І чытам, чым скорше
Слова там писаны.

Сут друком лемківскым
І мышльом, і словом
І добри выглядат
То вшытко масово.

Новины, Новины,
Не лем з Лемковины
Зо Сьвіта і Краю
(Лемкы го не мают).

Газету чытают
І смотрят очами,
Ци в Сьвіті ест дахто,
Бы стоял за нами.

Ци слова, што пишут
Там іщы в газеті
Сут іщы направду,
Ци юж лем в шпаргеті.

Бо все і без кінця
Находят ся люде
Нищыти лемківске –
Най наше не буде.

...І лечу очами
Попрез репортажы
О Лемках писаны,
Тіж і з польскых газет.

Добрыма словами,
З честю і пошаном
Пишут гнес о Лемках
І од польской страны.

•

Аж на шистнадцетий
Стороні „Бесіды"
Чытам наголовок –
Та то з Украіны.

Київ. „Товариство
Лемківщина". Чудо!
Пише – „Drogi Panie,
Co to za przyczyna,

Że daliście Łemkom
W Polsce, w mieście Kraków
Szkolić się jak ludziom
Tam z całego świata?

A my Ukraińcy
Z samego Kijowa
Nie chcemy dać Łemkom
Żadnego ich słowa.

Nie mają języka,
Bo to tylko gwara." –
Tak mówi Mykoła,
To słowa Horbala.

Там, з той Украіны,
З самого Кыйова,
Там де юж пів віку
Лемкы сут без слова.

Без слова. Бо чести
Лемкы там не мают,
Бо все Украінці
Тлумят іх до решты.

„Та my Ukraińcy,
Jak też Wy Polacy,
Jesteśmy Narodem,
Zrozumiałe – Jacy.

Та po co to Łemki,
A nie Ukraińcy?
Przecież my możemy
Zrobić z nich Muminki."

Pisze list do Leszka,
Do Pana Millera –
Do Pana Prezesa
Ich Rady, Premiera.

Таке ест писаня
Ту до польской Владзы –
Украінска мудрист
З украінской Рады.

А як не вірите,
Чытайте газету,
Лемківску „Бесіду"
В лемківскым языку.

Бо ту в Польщы Лемкы
Маме своє Слово,
Лемківску Бесіду,
Мамину, Няньову.

Не „гвара" нияка,
Ани тіж не „діалект",
Мы власну бесіду
Красні выплекали.

Не гірша од вашой
Украінці милы:
Не робте вы свиньства
Лемкам юж николи.

Бо то не пристоіт
Допатати по другых,
Вказувати все лем
Свої вовчы зубы.

Бо мали мы своє
Не од гнешніх років,
А од тамкых іщы
Першых нашых кроків.

І тераз тіж маме
В тий демократиі,
Мают вшыткы школу,
Тіж Лемкы, кед жыют.

І сут людми в Сьвіті
Мают чест і гонор,
Не шкодят никому,
Шанують народы.

Така наша воля,
Милий пане Горбаль,
Быти собом – Людми,
А не „сюди-туди".

А коли бы сме си
Гадали о „гвари",
Та Ваша „вкраінська" –
То гвара „російська".

А мы Лемкы люде
Маме си бесіду,
Гвариме ньом здавна,
Од дідив – прадідив.

Од віків старинных
Мали Лемкы своє –
Місце, землю, волю...
І будут даколи.

10.03.2002 р.

Не одважыли мы ся, жебы не помістити голосу з народу, адже „Vox populi, vox Dei". Не ест то анонім. Назвиско і адрес Автора знане редакциі.

Писмо Ваня Гунянкы

(скорочено)

(...) Такый єм злий, што ани нич до сьміху не годен написати. С старом ся гніваме, бо повідат, же я винен, што ій паска триснула, же-м посмотрил до пеца и зайойчал. Та де-ж не йойчати, як така велич. Ледво вам влізла до пеца, а пак, як пришло вытягати, та... валь, – гварит – хлопе пец, бо не вйде. А впекла такых пят, а баб – што напекла! Барз велькы, велькы, середні и меншы, мацiцi і барз маленькы, на бляхаха, в пахырях, и пахыриках! До Русаль не зіме! Але найвекшій клопіт – як буде тото до свячыня завлечы; тото мя грызе. Певні тра буде бычата запрячы, бо сам не годен. Жебы-м мал того редактора од „Дзвіна", та бы-м ся не грыз, але кєд він уж одтамаль втют та на моє писмо нич не одписал – видно, же му там зле платили. Та я, бідний хлоп, не годен веце. Панове мают веце пінязи, а не хтіли вам добрі платити. Пробачте!

Я вам братя, рускы хлопи, жычу, жебы сте тоты святка весело прожыли, до жыдів на рускы свята не заходили, з тым Воскресенійом Христовым и вы воскреснули до нового жытя и порозуміли, што мы рускых хлопи – а такых єст дуже – в єден ден будеме паску істи.

Ищы вас потішу: Того року так гарді свята припали, же вшыткы о пасках будеме ярувати. Не так, як хоц-коли, жена на поле вынесла юшкы, або пістной стеранкы. Той яри бы-м єй з такым з поля аж до халупы діганял.

Та будте мі здравенькы!

Ваньо Гунянка

„Лемко" 1912. Нр 13, стор. 2-3

ОБ'ЄДНАНЕНКО І СТОВАРИШАК

Зо сучасной польской афористикы

Границі: в політычній географіі імагінацийна ленія медже двома народами, одділююча імагінацийны права єдного з них до імагінацийных прав другого.

(Юлиян Тувім)

Людям ся здає, же сут ліпшы, кєд ім єст ліпше. (Мірослав Жулавскі)

Резигнация з ідей великых на хосен сьмішных шкодит лем іх ісповідникам. (Єжи Урбан)

Кажде явиско трагізму родит почутя конечности долі, але не кажда конечніст єст трагічна, а уж особливі така, котра єст нашлідством фаталістычного детермінізму. (Казімєж Вика)

Тяжка єст діганячка гу Польщы, замешканій через полного обывателя. (Мельхіор Ваньковіч)

Од часів невільництва дуже ся змінило. Тераз чловек не даст за другого зламаного гроша.

(Збігнєв Зьомецкі)

злемківщыл Уико Петро

Максим і Клим

— Обзерал єс вчера телевізию — зьвідує Клим Максима по падіню комунізму.

— Ніт. Знаш, же я не аж так барз віруючий.

* * *

Клим пред Великодньом приходит до сповіди...

— Гвариш, же здраджал єс свою жену. А кілко раз?

— Я, прошу іґомостя, пришол ся покаяти, а не хвалити, .

* * *

— Повідж мі, Климе, яка єст ріжниця помедже поліциянтом, а іґомостьом.

— Барз велика. Кєд выпроваджат поліциянт, все іщы єст даяка надія.

* * *

— Я лем тоеды бесідую, Максим, коли подумам.

— А мі ся так видит, же дуже частійше.

* * *

— Чом то, Климе, стан супружескій зовут святым, кєд... но, зрештом, сам добрі знаш.

— Може зато, же має тілкох мучеників?...

* * *

— Як думаш, Максим, ци то гріх оциґанити жыда?

— Ніт, то не гріх. То чудо!

Місце для рефлексий

Першыраз в новій едиції змогли ся редакторы і дали мі місця тілко, кілко – як Амрозови – повинно бы ся было належати в каждым номері. Дали мі місце товды, як ім материялу бракло. Не буду уж припоминал приповідкы (до фраса – уж ю припоминам!) о тым – же „дали мі хлїб, коли уж зубів не мам", але...

Фактычні – тераз выпадало бы дашто повісти, кєд єм ся загнал, розмахнул... Повісти, добрі повісти - „повісти". Не барз єм годен. Бо мя під гыртаню затыкат, на сьміх, на плач ся мі окропечні зберат на саму тоту мысель, о чым хцу повісти.

...А вшытко ся зачало в звязку з оным повселюдным списом (што ся по держаеному „повшехним" зове). Нашы „свідоми" Руснакы, што донедавна были такы барз „гоп до переду", здавало ся, же аж понад свою цику підскочат – днес дочыста посмиренніли, пілголосом, як ягнятка, мекают. А знате чом? Та де там знате! Кєд бы сте знали, та бы сте мі тілко місця ту не пишали, жебым Вам выяснил – што і як. Бо Вы знате, же я знам Руснаків як свою кышеню.

Недавно єм стоял під отвореным облачком тых „свідомих" Руснаків (мі добрі, бо мя не видно і хоц ся людьом здає же мя нєє – я вшытко виджу і чую). Опер єм ся о розквитаючу сливу – і-м чул (хоц єм не слухал), як медитували медже собом Петро зо Штефаном (він ся од недавна Штефаном зове, перше ся менував Стефан, але ся певно споховатил, же такым менуваньом Руснаків ту собі не пригорне). Ой, як гладісьо, покірні, аж боязливі медитували. І так гарді, по нашому. Бо они по нашому ліпше знают як по „свідомому" і кєд не мусят там де не мусят, та си по свому радят.

— Знаш Стефане — гварит Петро — же они пем так удают, бося ім піси сниют. І мусиме написати так даяк, жеби не уживати за дуже „свідомости", бо она для них як червена плахта для бика, але жеби їх усвідомити.

— Но та як без свідомости усвідомити?

— Но, та так даяк, наоколо, же ниби тото то є тото, а тамто то є тамто. Але в консеквенції тото і тамто „то є тото!".

— Але чи они тото зрозуміют?

— Зрозуміют, але треба ім тото так пояснити, жебися не бояли – же тамто то не є тото, чого бися мали боятн. Же тамто то било тамто, але тепер тамто то є тото.

— Ясна бою, чи они стямлят, же тамто то є тото, бо я уш сам не тямлю як тото з тамтым получити, жеби било свідомо.

— Не гризся, Стефане, ясна тим займу так, же навет свідомий буде несвідомий. І – вкінці – не ходит о тото чи о тамто, але жебися нам попісали на тамто.

...Стоял єм під облачком, і-м бумів. І был єм дочыста преконаний, же бодай єдна страна – з тамтого ци з того боку облачка – бортакувата быти мусит. На глянц! Або они, або я.

...Стоял єм під облачком, опертий о розквитаючу сливу. Пташкы небесны чвіринкали, але я пем хвилями милувал ся їх сьпівом, сонечко ярнє дігінчыло травы зеленіти, та я пем преблисками жытя достерігал... Мал єм же проречу слово, же повім: „Та, дурбаку єден з другым, ци то ся направду не даст бесідувати до Народа дакус і серцьом, не лем самом шпекуляцийом?!"

...Мал єм речы слово, але-м подумал – „А кєд ся пострашат, бо не дізрят никого а почуют голос? Кєд здаст ся він ім Голосом! І зо страху згєпнут?". Не рюк єм – най жыют. Най жыют як знают. Лем жебы і інчым жыти дали. ***(ПеТро)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny – nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego i rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy; z komentarzem i bez*;
str. 8 – *Paweł Stefaniwskij* (Petro Munarka) – słowo o poecie i działaczu z okazji 70. rocznicy urodzin;
- *Czy pamiętasz Łemku* (Paweł Stefaniwskij), wiersz;
str. 9 - *Paweł Stafiniak* (PeTro) – słowo o działaczu Stowarzyszenia Łemków z okazji 50. rocznicy urodzin;
str. 10 – *Kult i ikonografia św. Dymitra z Salonik na Łemkowszczyźnie* (Olena Duć-Fajfer) - kontynuacja;
str. 12 – *Róbmy swoje! Rzecz o językach* (Anna Rydzanicz);
str. 14 – *„Amal" albo inne kolędowanie* (Olena Duć-Fajfer) – o imprezie w Ruskiej Bursie w Gorlicach;
str. 15 – Urywek ze sztuki „Amal";
str. 16 – *Kiedy nie było Polaków?* (Paweł Korobczak) – rozmyślania nad projektem ustawy Sejmu RP;
- *Urzędowe spotkania* ();
str. 17 Życzenia urodzinowe dla p. Mirosławy Chomiak i Mikołaja Paduchowycza (ZG St. i Redakcja „Besidy";
- *Warszawskie Dni Łemkowskie* (pt) – minireportaż z imprezy Fundacji Wspierania Kultury Łemkowskiej;
str. 18 – *30 lat twórczości Petra Trochanowskiego-Munanki* (Andryj Kopcza);
str. 19 – *(Dla Petra Munanki)* (Anna Łomnicka-Dulak) – wiersz;
str. 20 – *6. Światowy Kongres Rusinow* (Paweł Robert Magocsi) – wystąpienie na Kongresie;
str. 21 – *Stypendium Sztefana Czepy dla Studiów Rusińskich* – ogłoszenie;
str. 22 – *55 lat temu* (Andryj Kopcza) – słowo;
- Pośmiertne wspomnienie o Krystianie Iwanie Albyczuku (Mirosława Chomiak);
str. 23 – Wywiad z Teodorem Goczem ;
str. 26 – *Strzelcy* (Jarosław Horoszczak) – proza;
str. 27 – *Krótko, dramatyzowany, pisany dialog o czytaniu* (Paweł Korobczak);
str. 28 – *Z wydawniczej półki*: *Iko Sova z Bajusova* (Fedir Vico) – omówienie nowych wydań;
str. 28-29 – Odezwy;
str. 30 – *Król* (Robert Drobysz), *Łemkowie* (Wasyl Machno), *Wspomnienie z Łemkowszczyzny* (Stanisław Elmer) – z cyklu „Rusyniana...";
str. 31-33 – Listy;
str. 34-35 – satyra, mysli, rozrywka.

- na pierwszej stronie okładki: *Poorad* – foto: Piotr Basałyga;
- na ostatniej stronie okładki: *Cerkiew Świętych Kosmy i Damiana w Wojkowej* – foto: Szymon Barna.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny) • Adres redakcji: 33-380 Krynica, skr. pocztowa 123 • Kolportaż: Dymitr Rusynko - Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza - 3 zł, plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 28,50 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer dotowany przez MKiDN

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.17 00:48:30 -05'00'